

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Andra kammaren.

Nr 22.

Tisdagen den 26 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande mars.

§ 2.

På förslag av herr talmannen, som förmålde sig hava om tiden för valen samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 30 innevarande månad företaga val av ledamöter och suppleanter i särskilda utskottet.

§ 3.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 220, angående åtgärder till skyddande av de allmänna intressena vid utnyttjandet av Bolidens gruvaktiebolag tillhöriga gruvfyndigheter.

Denna proposition bordlades.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 221, angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer.

§ 5.

Vidare föredrogs var för sig de på bordet liggande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna

nr 536 av fröken *Wellin* och fru *Eklund*; och

nr 537 av herr *Andersson* i Falkenberg;

till behandling av lagutskott motionen nr 538 av herrar *Olsson* i Närlinge och *Westman*;

till statsutskottet motionen nr 539 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 540 av herr *Pettersson* i Dahl.

§ 6.

Slutligen föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 23—25 och första lagutskottets utlåtanden nr 32—34.

Andra kammarens protokoll 1935. Nr 22.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *De Geer* och *Pettersson* i Dahl, nr 541, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 216, med förslag till förordning om omsättningsskatt å inhemskt vin; samt

herr *Brännström* i Skellefteå *m. fl.*, nr 542, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 174, angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för utvidgning av Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för notarien J. O. V. Gadd att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning om bidrag till uppförande av en hangar å Bromma flygplats; och

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställningar om anslag till belyningsanläggningar för luftfartsleder m. m.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till högsta domstolen m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökade lokaler för länsstyrelsen i Hallands län;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för stationskarlen N. H. Pettersson och banarbetaren G. Persson från viss ersättningskyldighet gentemot statens järnvägar;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statlig exportkreditgaranti;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rensningsarbeten i Göta älv för huvudreglering av Vänern;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förutvarande Kronprinsens husarregementes kasernetablissemant i Malmö; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Bollnäs m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar angående dels understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m., dels ock ersättning till statens allmänna fastighetsfond.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:
 herr *Lithander* , under 2 dagar fr. o. m. den 28 mars och
 » *Ahl* » 8 » » » 30 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.10 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 27 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes tre till kammaren inkomna sjukbetyg, så lydande:

Att riksdagsmannen fil. dr Ivar Anderson på grund av akut luftrörskatarr är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet under minst 8 dagar från dato intygas.

Norrköping den 26 mars 1935.

E. Ordell,
 leg. läkare.

Att ledamoten av riksdagens andra kammare herr Magnus Pehrsson på grund av akut farmsjukdom är oförmögen deltaga i riksdagsarbetet under en tid av 1 vecka, från dato räknat, intygas på heder och samvete.

Malmö den 26 mars 1935.

P. Richter,
 leg. läkare.

Undertecknad får härmed intyga, att riksdagsman August Spångberg på grund av sjukdom är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet från och med den 27 mars till och med den 15 april, betygas.

Stockholm den 26 mars 1935.

K. Dalén,
 leg. läk.

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt nedan omförmälda, uti statsutskottets memorial nr 46 och bankoutskottets memorial nr 18 föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

Första omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 46):

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till såväl herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner (I: 5

och II:17) som herr K. G. Westmans m. fl. och herr Österströms m. fl. omfördä motiöner (I:65 och II:202), samtliga motiöner, sävitt däri avses ökning av kadern vid Gotlands artillerikär, samt med avslag å herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. nyssnämnda motiöner, i vad desamma avse ökning av kadern vid Gotlands infanterikär, godkänna den vid statsutskottets utlätande nr 37 fogade, säsom bilaga B betecknade förslagsstaten för Gotlands artillerikär, att gälla under budgetåret 1935/1936, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å säväl herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. motiöner (I:5 och II:17), i vad de avse ökning av kadrarna vid Gotlands infanterikär och vid Gotlands artillerikär, som herr K. G. Westmans m. fl. och herr Österströms m. fl. motiöner (I:65 och II:202), i vad dessa motiöner avse ökning av kadern vid Gotlands artillerikär, förklara, att den av riksdagen för budgetåret 1934/1935 godkända staten för Gotlands artillerikär skall i oförändrat skick gälla under budgetåret 1935/1936.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes ömröstningen medelst ömröstningsapparat, och utföll densamma med 93 Ja och 86 Nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den ömröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 71 Ja och 41 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller.. 93 Ja och 86 Nej, sammanräkningen visade 164 Ja och 127 Nej, och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Andra ömröstningen

(enligt bankoutskottets memorial nr 18):

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad bankoutskottet i sitt utlätande nr 5 hemställt, eller att riksdagen, i anledning av motiönerna I:163 och II:329, må medgiva, att f. d. sekreteraren hos riksdagens statsutskott, statskommissarien Anders Gunnar Thorstenson må från och med den dag, då han tillträder pension säsom statskommissarie, under sin återstående livstid uppbära — utöver denna pension — en pension från det under huvudtiteln riksdagen och dess verk m. m. uppförda förslagsanslaget till pensioner åt f. d. befattningshavare m. fl. till sädant belopp, att sammanlagda pensionsförmånen kommer att uppgå till 8,004 kronor för år, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, avslagit säväl utskottets hemställan som motiönerna I:163 och II:329.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes ömröstningen medelst öm-

röstningsapparat, och utföll densamma med 44 Ja och 128 Nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 66 Ja och 42 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller.. 44 Ja och 128 Nej, sammanräkningen visade 110 Ja och 170 Nej, och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 3.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 222, angående inrättande av en länefond för lantarbetarbostäder.

Denna proposition bordlades.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 220, angående åtgärder till skyddande av de allmänna intressena vid utnyttjandet av Bolidens gruvaktiebolag tillhöriga gruvfyndigheter.

§ 5.

Vidare föredrogs var för sig de på bordet liggande motionerna; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 541 av herrar *De Geer* och *Pettersson* i Dahl; samt

till statsutskottet motionen nr 542 av herr *Brännström* i Skellefteå *m. fl.*

§ 6.

Härefter föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 57—63 och jordbruksutskottets utlåtande nr 48.

§ 7.

Herr talmannen gav på begäran ordet till herr *Persson* i Falla, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att tiden för avlämnande av motioner i anledning av Kungl. Maj:t proposition nr 221 måtte utsträckas till tjugu dagar.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. riks-
arkivet.*

Härefter föredrogs *punkten 7*, angående riksarkivet: fortsatt utgivande genom riksarkivet av sådana handlingar, som äro av vikt för fäderneslandets historia; och anförde därvid

Herr **Linnér**: Herr talman! Det lilla anslag, som avses under denna punkt, gäller medel till fortsatt utgivande av sådana handlingar, som äro av vikt för fäderneslandets historia. Alla, såväl departementschefen som utskottet, äro ense om betydelsen av detta utgivande. Det är i själva verket av en avgörande vikt såväl för den vetenskapliga historieforskningen som också för en del av historieundervisningen vid de högre allmänna läroverken. Det är nämligen så, att det icke är möjligt för vetenskapsmän ute i landsorten att ligga längre perioder vid riksarkivet och där studera handlingarna, utan de äro i själva verket avskurna från möjligheten att med dessa handlingar såsom källmaterial bedriva vetenskaplig forskning, så länge handlingarna icke äro utgivna. Därom äro nu i själva verket alla ense. Jag tillåter mig därför endast uttala den förhoppningen, att den välvilja, som nu stannat i motiveringen hos såväl departementschefen som utskottet, till ett annat år måtte förflyttas till klämman, och att alltså ett ökat anslag beviljas till detta högst viktiga arbete för det grundläggande materialets tillgodogörande.

Häruti instämde herr *Lundell*.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. lands-
arkiven m. m.*

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 8*, angående landsarkiven m. m.: avlöningar, lämnades på begäran ordet till

Herr **Persson** i Undersvik, som yttrade: Herr talman! Jag har på denna punkt väckt en motion med hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vid utfärdandet av de ändringar i landsarkivinstruktionen, som nödvändiggjordes med tillkomsten av Härnösandsarkivet, beakta vad i motionen anförts ifråga om hänförandet av arkivalier från Gävleborgs län till Uppsala landsarkivdistrikt. Utskottet har icke ansett sig böra tillstyrka riksdagen att taga någon särskild ställning till denna fråga, men utskottet uttalar, att »enligt dess uppfattning torde det lämpligen ankomma på Kungl. Maj:t att taga under övervägande, huruvida ett tillmötesgående av motionärernas hemställan kan vara möjligt». Då jag tolkar detta uttalande på så sätt, att riksdagen ingenting har att erinra, för den händelse Kungl. Maj:t vid en prövning av ärendet kan tillmötesgå motionärerna i deras framställning, och då jag hoppas, att Kungl. Maj:t, när detta ärende tages under omprövning, skall komma att taga en dylik ställning, är jag för min del fullkomligt nöjd med den behandling, motionen fått, och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 9—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—72.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 73*, angående skolöverstyrelsen: omkostnader. *Ang. skolöverstyrelsen.*
Därvid anförde

Herr **Sefve**: Herr talman! I skolöverstyrelsens riksdagspetita detta år har överstyrelsen anhållit, att anslaget för reseersättningar måtte höjas med ett belopp av 7,000 kronor, men denna höjning har icke kunnat förordas av ecklesiastikministern. Han har därvidlag hänvisat till de statsfinansiella svårigheterna. Det är emellertid med verkligt beklagande, som man från läroverkens sida ser, att skolöverstyrelsen icke kunnat få tillräckliga medel till sitt förfogande för sina inspektioner. Vi ha nämligen den uppfattningen, att dessa inspektioner äro för skolorna både hälsosamma och nyttiga.

Egentligen borde frågan ha varit föremål för en motion. Även om pengar skulle finnas, är det dock ingalunda säkert, att skolöverstyrelsen skulle kunna förrätta tillräckligt många inspektioner. Det saknas nämligen tid därtill. Vi veta alla, att skolöverstyrelsens tid är mycket strängt upptagen av annat arbete. När skolöverstyrelsen för några år sedan kom till, var skälet därför, som bekant, att man ville åstadkomma en mera personlig ledning av undervisningsarbetet i skolorna. Därvidlag lade man mycket stor vikt just vid inspektionerna. Skolöverstyrelsens arbetstid har emellertid tagits så mycket i anspråk av en rad andra arbetsuppgifter av stor betydelse för läroverken, att den personliga ledningen av dem i mycket hög grad minskats. Förhållandena i det hänseendet tyckas bli allt sämre, och om nu exempelvis Kungl. Maj:ts proposition om statens övertagande av vissa kostnader för folkskolorna går igenom, kommer ytterligare en arbetsbörda att läggas på skolöverstyrelsen. Det är också svårt att förstå, huru den överhuvud taget skall kunna fylla sin uppgift, om icke ledamöternas antal ökas.

Det är i varje fall ur läroverkens synpunkt mycket beklagligt, att inspektionsverksamheten på detta sätt har minskats. Jag vill fästa uppmärksamheten vid att under dessa förhållanden en kompletterande, rådgivande fackinspektion nog får anses önskvärd. En sådan behöver ingalunda betyda en utgiftsökning, ty genom inspektionerna kunna också en rad besparingar åstadkommas. Det har exempelvis i andra länder visat sig, att stora besparingar kunnat ernås vid inköp av undervisningsmateriel, därför att inspektörerna kunnat påvisa, hur ett förbilligande och ett rationaliserande av inköpen skall kunna åstadkommas.

För min del tror jag, att det skulle väcka stor glädje ute hos läroverken, ifall regeringen ville fästa sin uppmärksamhet vid dessa frågor.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 74—76.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. nya
ämneslärar-
tjänster vid
allmänna
läroverken.

Punkten 77, angående allmänna läroverken: avlöningar: inrättande av nya ordinarie ämneslärartjänster.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 4 januari 1935, under punkten 124 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att

dels besluta inrättande vid de allmänna läroverken av 294 ordinarie ämneslärarbefattningar, därav från och med den 1 juli 1935 7 lektorstjänster, 134 adjunktstjänster och 7 ämneslärarinnetjänster, från och med den 1 juli 1936 9 lektorstjänster, 123 adjunktstjänster och en ämneslärarinnetjänst samt från och med den 1 juli 1937 3 lektorstjänster, 9 adjunktstjänster och en ämneslärarinnetjänst;

dels, under förutsättning av bifall härtill, medgiva att sådan arvodesförhöjning, som avsåges i kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 274) angående avlöningsförmåner för vissa extra ordinarie lärare vid högre lärarinneseminarier, allmänt läroverk eller statens folkskoleseminarium, sådan densamma lyder enligt kungörelsen den 15 maj 1931 (nr 112), finge utgå — efter i övrigt oförändrade grunder — under vartdera av budgetåren 1935/1936 och 1936/1937 till sådan extra ordinarie lärare, som före budgetåret 1935/1936 kommit i åtnjutande av dylik arvodesförhöjning;

dels medgiva, att skolöverstyrelsen finge — utan hinder av den av 1927 års riksdag bestämda planen för läroverksorganisationen — fatta beslut om uppdelning av klass, ring eller krets i parallellavdelningar;

dels ock förklara, att de beslutade men ännu ej upprättade lyceelinjerna vid högre allmänna läroverken i Lund och Uppsala samt vid högre latinläroverket i Göteborg icke skulle anordnas vid sagda läroverk.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Rubbestad *m. fl.* väckt motion, nr 400, vari föreslagits, att riksdagen, med ändring av Kungl. Maj:ts förslag under åttonde huvudtiteln, punkt 124, måtte besluta inrättandet av högst 150 ordinarie ämneslärarbefattningar under budgetåren 1935/1938.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta motionen, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Alexander Nilsson*, *von Heland*, *Svensson* i Grönvik och *Andersson* i Ovanmyra, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt ovannämnda motion,

a) besluta inrättande vid de allmänna läroverken från och med den 1 juli 1935 av 7 lektorstjänster, 134 adjunktstjänster och 7 ämneslärarinnetjänster;

b) under förutsättning av bifall härtill, medgiva, att sådan arvodesförhöjning, som avsåges i kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 274) angående avlöningsförmåner för vissa extra ordinarie lärare vid högre lärarinneseminarier, allmänt läroverk eller statens folkskoleseminarium, sådan densamma lyder enligt kungörelsen den 15 maj 1931 (nr 112), finge utgå — efter i övrigt oförändrade grunder — under vartdera av budgetåren 1935/1936 och 1936/1937 till sådan extra ordinarie lärare, som före budgetåret 1935/1936 kommit i åtnjutande av dylik arvodesförhöjning;

c) medgiva, att skolöverstyrelsen finge — utan hinder av den av 1927 års riksdag bestämda planen för läroverksorganisationen — fatta beslut om uppdelning av klass, ring eller krets i parallellavdelningar;

Ang. nya ämneslärartjänster vid allmänna läroverken. (Forts.)

d) förklara, att de beslutade men ännu ej upprättade lyceelinjerna vid högre allmänna läroverken i Lund och Uppsala samt vid högre latinläroverket i Göteborg icke skulle anordnas vid sagda läroverk.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag har i en motion framhållit vissa synpunkter på denna fråga, som jag anser, att utskottet har alltför litet beaktat. Jag förstår ju, att såväl departementschefen som statsutskottet med denna anordning velat åstadkomma förbättrade anställningsvillkor för dessa extra lärare vid läroverken. För min del har jag emellertid ansett, att man bör uppställa frågan, om de anställningsvillkor, som nu gälla för dessa extra lärare, verkligen äro sådana, att man nödvändigtvis måste få en bättre ordning. Jag har icke kunnat besvara den frågan jakande, utan tvärtom måste jag säga, att de villkor, som nu gälla för dessa extra lärare, äro jämfört med andra befattningshavares i samhället synnerligen goda. Dessa lärare ha ju en avlöning, som belöper sig till mellan 4,000 och 5,000 kronor per år, och hur många andra befattningshavare i liknande ställning få icke finna sig i till och med lägre lön än detta. Naturligtvis skulle det vara mycket tryggare för dessa extra lärare att få samma anställningsform, som gäller för ordinarie, d. v. s. anställningen skulle så att säga vara ouppsägbar. Det är klart, att detta för dem skulle vara en fördel, men frågan är, om vi i nuvarande läge kunna godtaga något dylikt, när vi veta, att denna förmån skulle kosta statsverket ungefär 170,000 kronor årligen.

Om man ser på andra förvaltningsgrenar, skall man finna, att procenten icke ordinarie befattningshavare ofta är bra mycket större än vid läroverken. Av 1928 års lönekommittés betänkande framgår sålunda, att år 1931 var det vid riks försäkringsanstalten icke mindre än 87 procent av samtliga anställda, som icke voro ordinarie. Vid länsstyrelserna utgjorde motsvarande procenttal 52, vid pensionsstyrelsen 56 och vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen över 77. Vid läroverken är det däremot under nu pågående läsår endast 21 procent, som icke äro ordinarie. Under sådana förhållanden kan jag icke finna det vara av behovet påkallat att nu vidtaga en så stor åtgärd, som här ifrågasatts.

Naturligtvis skulle man kunna vara med om saken, om det vore bevisat, att denna stora organisation vore behöflig för framtiden, men just på den punkten har man ju det stora frågetecknet. Av de sakkunnigas betänkande framgår nämligen, att även de sakkunniga anse, att tillströmningen av elever till läroverken så småningom kommer att minska. I varje fall synes det, framhålla de sakkunniga, högst sannolikt, att den starka ökning av lärjungeantalet, som under tiden efter omorganisationen av läroverken ägt rum och allttjämt synes fortfara, icke för framtiden kan bli bestående, och antagligen kommer graden av ökningen att år från år minska, intill dess en viss stabilitet i lärjungeantalet inträder eller eventuellt en minskning gör sig märkbar. Vidare ha de sakkunniga betonat, att konjunkturutvecklingen har stor betydelse, när det gäller tillströmningen av lärjungar till läroverken. De ha därvidlag påpekat, att ett studium av lärjungeantalets förändringar under olika tider visar, att en lågkonjunktur inom näringslivet i regel åtföljes av en större eller mindre stegring av lärjungeantalet vid de högre bildningsanstalterna. Det torde därför vara riktigt, säga de sakkunniga, att anse åtminstone en del av den reella ökningen av antalet lärjungar vid läroverken efter år 1927 såsom orsakad av en sådan lågkonjunktur och sålunda till sin varaktighetstid beroende av i vad mån näringslivet är och förblir i stånd att sysselsätta ung-

Ang. nya ämneslärartjänster vid allmänna läroverken. (Forts.)

domen i de åldersklasser, som undervisas i sådana anstalter. Av den statistik, som de sakkunniga anföra, framgår, att vid höstterminen 1924 fanns det 27,866 gossar i läroverken. Men detta antal minskades sedan undan för undan under den högkonjunktur, som inträdde år 1925 och som räckte till år 1930, så att vid höstterminen 1929 hade antalet minskats till 24,667, alltså en minskning med över 3,000 lärjungar. Jag förmodar, att när en högkonjunktur ånyo inträder, skola vi få bevittna detsamma. Denna minskning under den högkonjunktur, som inträdde 1925, gällde endast gossar till ett antal av över 3,000. Under de senaste åren har anslutningen till läroverken huvudsakligen rekryterats från flickor. Det är klart, att om det blir en bättre konjunktur, kommer minskningen även att hänföra sig till denna kategori. Det kan antagas, att vi då kunna räkna med en sänkning ännu betydligare än under den högkonjunktur, som började 1925.

Nu har jag visserligen sett, att utskottet här fäster uppmärksamheten på att lärjungeantalet kan minskas med 7,500 elever, utan att det behöver verka rubbade på den organisation, som det i dag är meningen att fastställa. Men det är att märka, att det är under förutsättning, att i varje klassavdelning skall finnas 25 elever. Men vem kan garantera, att detta blir förhållandet? För min del anser jag mera riktigt och överensstämmande med försiktiga principer, att man tager denna omreglering i ett mera sakta tempo i likhet med vad just statskontoret påvisat.

Man kan se på den organisation, som genomfördes i folkskolan 1918. Där hava vi fått de erfarenheter, som borde lära oss att vara mera försiktiga. Jag anser också det ekonomiska läget sådant, att man även ur den synpunkten bör vara mera försiktig. Jag anser, att den väg reservanterna gått vid denna punkt är en för riksdagen antaglig väg.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Niklasson*, *Werner* i Höjen, *Gustafsson* i Lekåsa och *Eriksson* i Toftered.

Herr Fast: Herr talman! Det är första gången jag tar till orda vid behandlingen av åttonde huvudtiteln. Det kommer nog icke för mitt vidkommande att bliva någon vana heller i fortsättningen. Det finnes den försonande anledningen, att jag deltagit tidigare vid behandlingen av föreliggande ärende.

Jag vill då gentemot vad motionären här framhållit säga, att den fråga, som det nu gäller att behandla, är icke frågan om huruvida lönerna för läroverkslärarna äro riktigt avvägda eller icke och huruvida deras ekonomiska ställning med hänsyn till lönen kan anses skälig eller icke. Vi hava att röra oss med de fastställda lönerna. Man får väl utgå från, att riksdagen i detta avseende har bestämt skäliga löner. Vad det är fråga om är, huruvida inom ramen av de löner, som av statsmakterna äro avvägda, man skall skapa en tryggare ställning åt de personer, som utföra denna läraregärning, eller icke. Jag vill fästa uppmärksamheten vid, att vad statsutskottet här har föreslagit är ingenting annat än ett fullföljande av de riktlinjer och löften, som riksdagen uttalade 1927. Jag kan därtill lägga, att det förslag, som här föreligger, ligger procentuellt något sämre till ur extralärarnas synpunkt än den siffra, som angavs 1927 av riksdagen och det särskilda utskottet, d. v. s. i den mån det varit möjligt att där fastslå någon exakt procentsiffra.

Jag skall icke ingå på en skildring av den uppfattning, som jag har kommit till rörande extralärarnas ställning vid våra läroverk. Men jag vill framhålla,

Ang. nya ämneslärartjänster vid allmänna läroverken. (Forts.)

att den procentsiffra, som här av motionären anfördes, då han anger siffran för extralärare vara ungefär 20 procent av hela den inom läroverken använda lärarkåren, måste bero på ett missförstånd. Ty enligt min och andras uppfattning, som sysslat med denna sak, torde denna procentsiffra ligga ungefär vid 30 procent av hela den använda lärarkåren.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att det kan väl ändå icke vara riktigt att i det föreliggande fallet använda som motivering vad som också kunnat framskymta i det uttalande, som kommit från statskontoret, nämligen detta, att om man ser på läroverkslärarkåren, har den icke sämre ställt än en del andra, framför allt inom de verk, där det ägt rum indragningar, o. s. v., o. s. v. Jag måste säga, att det är bra liten glädje för läroverkslärarna, om man kan påvisa, att inom arbetsområden, som varit föremål för omorganisation och därav följande inskränkningar, man har det sämre ställt än vad dessa hava. Även om det skulle vara på det sättet, att till följd av utvidgningar statsmakterna ännu icke hunnit lämpa organisationen efter arbetsuppgifterna, är det till bra liten glädje för de personer, det här är fråga om, och till bra litet försvaret för att icke riksdagen skulle uppfylla de löften, den avgav till denna personal 1927.

Det är ju ändå på det sättet också, att i detta sammanhang måste man framhålla vikten av att, då det gäller detta viktiga arbetsområde, de medborgare, som skola fylla denna viktiga gärning, känna trygghet och känna arbetsglädje och arbetsro. Det är den första förutsättningen egentligen för att arbetsresultatet skall bli det, som statsmakterna eftersträvat, att det skall bli.

Så har man i detta sammanhang talat om sparsamhet. Jag torde vara känd för att i den svenska riksdagen icke vare sig rösta för tillskapande av nya tjänster i onödan eller rösta för högre löner än vad som kan vara av särskilda omständigheter motiverat. Men jag tror, att det är ganska olämpligt i detta sammanhang att föra fram sparsamhetssynpunkterna. Sparsamhetssynpunkterna böra komma till, då det är fråga om, huruvida de tjänster, som tillskapas, äro nödvändiga med hänsyn till framtiden eller icke.

Därmed komma vi in på spørsmålet, om överhuvud dessa tjänster behövas för framtiden eller icke. Det är självklart, att man kan bedöma läget härvidlag ganska olika. Men såvitt jag kunnat finna, måste man säga, att de faktorer, som möjligen kunna inverka här, icke äro av den beskaffenheten, utan att den organisation, som det nu här föreslås att tillskapa, är tillräckligt elastisk. Den har tillräckligt utrymme för den sammankrympning av lärjungeantalet vid våra skolor, som kan befaras komma att inträda.

Man har därvidlag först att ställa frågan, vilken inverkan det minskade barnantalet har. Jag tror, att alla, som hava ställt den frågan till sig, måste säga, att det inverkar betydligt mindre på läroverken än på folkskolorna. Ty det förhåller sig i verkligheten på det sättet, att om en familj har många barn att försörja och uppfostra, blir det oftast så, att man icke har råd att låta något av barnen få en bättre undervisning. Men om antalet barn inom familjen minskas, då ökas de ekonomiska möjligheterna för denna familj att låta åtminstone något få bättre uppfostran. Erfarenheten har också härvidlag givit vid handen, att ett sådant bedömande måste vara riktigt. Jag tror därför, att man icke får taga alltför stor hänsyn till dessa faktorer.

Så återstår frågan, vilken inverkan bättre ekonomiska konjunkturer kunna medföra. Det torde vara obestridligt, att bättre ekonomiska konjunkturer medföra minskad tillströmning till våra läroanstalter. Men jag tror å andra sidan, att man icke skall alltför högt överskatta denna synpunkt. Om man ger akt på utvecklingen efter 1927, skall man finna, att den ökning, som ägt rum i fråga om gossar, är en ganska normal och jämn företeelse. Ökningen faller

Ang. nya ämneslärartjänster vid allmänna läroverken. (Forts.)
huvudsakligast på flickorna. Då måste man taga hänsyn till, att läroverken i väsentlig utsträckning tidigare varit stängda i fråga om flickornas tillträde till dessa läroverk. Den siffra, som man nu här har att röra sig med, måste ur dessa synpunkter betraktas vara ganska normal.

Det är dessutom ganska svårt att säga, vad som är ekonomiskt goda tider. Det finnes de, som nu säga, att vi befinna oss mitt i en högkonjunktur. Men icke kan man, tyvärr, säga, att ännu hela den svenska ungdomen är inne i arbete. Jag tror, att det kommer att dröja ganska länge, innan vi komma fram till detta ur alla synpunkter synnerligen tillfredsställande resultat.

Den procentsiffra av extralärare, som alltjämt skulle finnas kvar, är, som jag förut nämnde, större än vad riksdagen avsåg 1927. Dessutom tillkomma de ständiga avgångarna för varje år, som representera en ganska stor siffra. Det ligger vidare en betydande rörlighet i detta, att lärarna kunna flyttas från det ena läroverket till det andra. Hur man än vill bedöma denna fråga och hur försiktigt som helst man räknar, måste man säga sig, att nog finnes det möjligheter till sammankrympning med icke mindre än till och med 20—25 procent, så att de platser, som nu tillskapas, måste man säga sig, äro av behovet med hänsyn till framtiden.

Jag skall i detta sammanhang för mitt vidkommande också göra det uttalandet, att jag hoppas, att det steg, riksdagen nu går att taga — jag är övertygad om att den kommer att fatta beslut i överensstämmelse med statsutskottets utlåtande — icke blir det sista. Det kan icke vara ändamålsenligt ur samhällets synpunkt, att när tjänster behövas för framtiden och detta är till fullo ådagalagt även efter försiktiga beräkningar, man upprätthåller dessa tjänster med extra eller extra ordinarie personal. Detta gäller icke blott våra läroverk. Det gäller delar av den centrala förvaltningen, där förhållandena äro otillfredsställande. Det gäller länsstyrelserna o. s. v.

Jag tror, att de synpunkter av sparsamhet, som man här gjort sig till talesman för, icke tillfredsställas genom att man följer en politik, som man hittills till följd av åtskilliga förhållanden varit tvungen att föra. Man skapar icke den arbetsro, den arbetsglädje och de arbetsresultat, som måste bliva följden, om man i stället, så snart en tjänst behöves för framtiden, besätter den i största utsträckning med ordinarie. Jag menar därför, att hur man ser denna sak, antingen man vill anlägga sparsamhetssynpunkter eller rationella synpunkter, är det av behovet påkallat att gå till en omändring av hittillsvarande olidliga förhållanden. Jag hälsar med största tillfredsställelse, att statsutskottet valt den linjen att lösa denna fråga i ett sammanhang. Ty om man, som reservanterna föreslagit, tar bara reformen till hälften, skapar man ingenting annat än besvikelse hos den kår, det här gäller att hjälpa och skapa rättvisa för. Men följer man statsutskottets utlåtande, får man den uppfattningen icke bara i denna utan även i andra kårer inom statsförvaltningen, att riksdagen är villig att infria utfästelser, som den tidigare gjort, att den gör det i former, som det är litet linje över, och skapar tillfredsställelse, arbetsro och trygghet.

Det är ur dessa synpunkter, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Jag tycker, att den föregående ärade talarens motivering närmast gick ut på att försvara ett avslagsyrkande eller motivera ett sådant yrkande. Vi reserveranter hava icke gått emot vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om inrättande av nya tjänster för nästa budgetår. Vi hava endast begränsat oss till att taga ett år i sänder. Givetvis är det klart, att från de tjänsteinnehavares synpunkt, som det här gäller, det

Ang. nya ämneslärartjänster vid allmänna läroverken. (Forts.)

är en tillfredsställelse att kunna få frågan ordnad och alltså hava planen klar framför sig. Det är icke så märkligt i och för sig. Men när herr Fast talar om, att vi skola följa vad vid 1927 års riksdag uttalades och hålla de linjerna, tycker jag, att det ändå är på det sättet, att varje dag har sin plåga. Det kan icke vara meningen, att något beslut i riksdagen skall vara så bundet, att icke riksdagen kan hava handlingsfrihet att pröva frågan den ena tiden efter den andra.

Alltså, vi reservanter hava icke gått emot vad Kungl. Maj:t föreslagit för nästa budgetår. Men vad vi gått emot är, att vi nu skulle bestämma oss för flera år i förväg. Jag anser nämligen, att det kan finnas betänklighet mot att vi besluta inrätta ett så stort antal tjänster. Det är ändock på det sättet, att om det från dessa lärares sida anses vara en fördel — det vill jag icke bestrida — så finnes det andra, visserligen icke läroverkslärare, men extra tjänsteinnehavare, som kunna säga: Här reglerar man på en enda gång, men oss låter man vara. Vi få väl en liten smula tänka på konsekvenserna av vårt handlande i riksdagen, så att man icke kan komma och göra gällande, att i det ena fallet handlar riksdagen så och så men i det andra fallet tar den icke hänsyn till jämförbara önskemål. Alltså, det är just med hänsyn till vad statskontoret riktigt anmärkt, att man i förhållande till andra extra tjänsteinnehavare icke bör gå så hastigt fram, som vi anse, att man i varje fall bör fästa avseende vid erfarenheten är från år.

Nu säges visserligen här, att det finnes så stor elasticitet inom läroverken, det finnes möjlighet att vakanssätta etc. Det är uppenbart, att med en stor organisation, ett stort antal lärare, är det större möjligheter än med ett mindre antal. Men med den befolkningsreducering, vad gäller födelsetalet, som vi spårat, kan det tänkas, att man icke får motse en konstant anslutning till läroverken, som det varit hittills.

Gentemot detta säger man nu, att ju mindre barn det blir i familjerna, dess större äro utsikterna, att föräldrarna låta sina barn gå i läroverk. Men om man följer den tanken litet längre, så kommer man dithän, att alla skola studera. Det är ändå omöjligt att tänka sig en sådan utveckling. Det finns i varje fall i städerna många familjer, som på grund av att de icke ha något att sysselsätta sina barn med låta dem studera vid läroverken, men de kunna icke låta flera barn studera, än de ha. Alltså måste minskningen i barnantalet i detta fall inverka på anslutningen till läroverken.

Jag skall icke vidare upptaga tiden, men jag vill understryka, att reservanternas ståndpunkt icke innebär, att vi gå emot det sakliga i denna fråga. Vi ha velat taga det i etapper och icke binda riksdagen för mer än ett år i sänder. Det är det väsentliga innehållet i reservationen, och det har jag försökt att i korthet här motivera.

Herr talman! Jag skall begränsa mig till vad jag sagt och be att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr *Andersson* i Ovanmyra instämde häruti.

Herr Nyblom: Herr talman! När jag nu tar till orda i denna fråga, är det av det skälet, att jag i likhet med herr Fast haft tillfälle att deltaga i den förberedande utredningen av detta ärende. När riksdagen 1927 tog den nya läroverksreformen, fastställdes principen, att det skulle upprätthållas den proportion mellan de extra och de ordinarie lärarna vid läroverken, som angavs av siffran 7 gentemot siffran 100. Man har icke lyckats upprätthålla denna proportion, utan vi befinna oss nu där, att vi i stället för 121 extralärare vid läroverken ha icke mindre än 501. Vi ha kommit till en proportion, som är

Ang. nya ämneslärartjänster vid allmänna läroverken. (Forts.)
ungefär fyra gånger så stor som den, man räknade med 1927. Att man nödgats tillsätta så många extralärare, beror självfallet på den starka elevtillströmningen till läroverken. Jag tror icke man kan säga, att bildningsintresset har stegrats till den grad, att det i och för sig är den enda förklaringen till den starka elevtillströmningen, utan man får nog i stället först och främst söka förklaringen i det förhållandet, att år 1927 portarna till läroverken öppnades för flickorna och att de där fingo en likvärdig ställning med vad pojkarna hade. Om man granskar statistiken från 1927 och från 1934, skall man finna, att medan det 1927 var ungefär 28,000 elever vid läroverken, var det 1934 ungefär 45,000. Av ökningen faller 4,000 à 5,000 på gossarna och icke mindre än 12,000 på flickorna. 1927 utgjorde gossarna omkring 26,000 och flickorna ungefär 1,800. De sistnämnda äro för närvarande över 14,000, och det är nog endast en tidsfråga, när flickorna komma att i antal överträffa pojkarna i läroverken.

Man kan ju ställa sig den frågan, om riksdagen handlade rätt och riktigt, när den 1927 gav flickorna samma ställning i läroverken som pojkarna, om det var rätt att rasera flickläroverken, att rasera den undervisning, som flickorna tidigare åtnjutit, och giva dem samma undervisningsformer som gossarna. Därom kan man naturligtvis tvista. Jag vågar dock för min del säga, att det kanske hade varit klokare, om man följt den linjen, att man lyssnat till de varnande och betänksamma ord, som bondeförbundets talesmän den gången läto komma till uttryck i en reservation till 1927 års skolbetänkande. Nu ha vi emellertid att som ett faktum konstatera, att läroverksorganisationen är i hög grad ansvalld och att vi ha ett mycket stort antal elever, som fordra sin undervisning och alltså också måste ha sina lärare. Vi kunna icke komma ifrån den organisation, som är beslutad, och vi få naturligtvis också taga konsekvenserna därav. Då gäller det att taga reda på huruvida den proportion som avsågs 1927, det vill säga 7 mot 100, är riktig och om den står sig. Jag har icke kunnat finna, att det i riksdagshandlingarna från denna tid finns den minsta sakliga motivering för denna proportion.

Redan vid den förberedande behandlingen inom extralärarsakkunniga vägrade jag att godtaga proportionen 7 mot 100. Jag ansåg, att man skulle söka sig fram till en proportion, som verkligen var sakligt motiverad. Huru skulle man då få fram denna proportion? Jo, endast om man konsekvent fullföljde den princip beträffande tillsättningen av lärare, som riksdagen redan tidigare fastslagit och som lyder, att konstanta klassavdelningar vid läroverken skola såvitt ske kan försörjas med ordinarie lärarkrafter. Går man ut ifrån denna princip, vilken icke vid något tillfälle rubbats av riksdagen och, såvitt jag förstår, icke heller kommer att rubbas, då återstår blott att konstatera, hur många klassavdelningar som kunna anses vara konstanta, och att med utgångspunkt från denna utredning helt enkelt fastställa, vilket behov av ordinarie befattningshavare läroverken hava. Den undersökning, som de sakkunniga gjorde, sträckte sig mycket djupt. Vi undersökte varje särskilt läroverk och prövade varje särskild klassavdelning. Fanns det minsta skäl att misstänka, att klassavdelningen icke skulle kunna bli konstant, blev den icke heller av de sakkunniga medräknad i den del, som omfattade de konstanta avdelningarna. Jag vågar därför påstå, att de sakkunnigas beräkningar äro riktiga och hållbara, och det erkännes också både av utskottsmajoriteten och av reservanterna, som framhålla, att dessa beräkningar måste anses vara gjorda med varsamhet. Med dessa beräkningar som grund kommo vi till det resultat, som föreligger i de sakkunnigas betänkande och som återfinnes i Kungl. Maj:ts proposition. Med den nya beräkningsgrund, som vi använde för att få fram en annan proportion än 1927, komma vi till det resultatet, att man i själva

Ang. nya ämneslärartjänster vid allmänna läroverken. (Forts.)

verket nog hade varit väl frikostig 1927. Ty med de uträkningar, som vi verkställt, kommo vi till 13 eller 14 procent i stället för 7. Jag tror, att detta ur det allmänna synpunkt är förmånligare, än vad som beslöts 1927.

Nu uppställer sig emellertid den mycket viktiga frågan, om man vågar göra så många extralärare till ordinarie utan att låsa fast hela organisationsplanen och därmed rubba den elasticitet, som läroverken ovillkorligen måste ha. Man kan icke avskaffa alla extralärartjänster och göra alla lärare till ordinarie. Det är omöjligt, därför att läroverken måste ha en betydande elasticitet. Men jag tror, att denna elasticitet finnes, även om man följer de sakkunnigas förslag. Man har först och främst att räkna med att tillströmningen till läroverken i dag är större, än vad läroverken kunna taga emot, åtminstone på en hel del platser. I första hand måste detta överskott försvinna. Å andra sidan ha vi räknat med att intill 1939 skulle icke mindre än 125 ordinarie lärare avgå. Skulle det visa sig, att man på någon plats har överflöd på lärare, kan man tillgripa tvångsflyttningar, och man kan vakanssätta sådana tjänster, som anses överflödiga. Vi ha vidare räknat med minst 45 timlärartjänster och 150 extralärartjänster. Med utgångspunkt från dessa beräkningar har man kommit till det resultat, att man skulle kunna taga bort icke mindre än 277 klassavdelningar vid läroverken, motsvarande ungefär 7,000 elever, utan att man därför låste fast hela organisationen. Är det tänkbart, att en så kraftig minskning av elevantalet skall kunna äga rum under de närmaste åren eller i varje fall under de år, som utredningen närmast tagit sikte på? Jag tror det icke. Kanske kan det tänkas, att någon minskning sätter in, men jag tror icke på en så kraftig minskning, att i ett enda tag 7,000 elever skulle försvinna. Jag har beträffande nativitetens inverkan på elevtillströmningen precis samma uppfattning som den, åt vilken herr Fast gav uttryck. Det är alldeles givet, och man kan för övrigt finna det i den officiella statistiken, att de sjunkande nativitetssiffrorna gå fullständigt parallellt med utökningen av elevtillströmningen till läroverken. Jag tror därför icke, att man i detta fall får överdriva farhågorna för den sjunkande nativiteten och dess inverkan på elevtillströmningen till läroverken. Har man därjämte en gång gått in för principen att släppa in flickorna i läroverken på samma sätt som pojkar, tror jag, att riksdagen har ganska svårt att gå ifrån den principen. Man får nog bibehålla den och finna sig i den utveckling som kommer.

Från statsfinansiell synpunkt är förslaget sådant, att jag för min del tror, att man kan säga, att det är överraskande billigt i förhållande till effekten. År 1927 beslöt riksdagen en arvodesförhöjning åt de extralärare, som fått sin befördran försenad genom att man inrättat ett otillräckligt antal ordinarie tjänster. Därmed erkände riksdagen, att det förekommit vissa olägenheter vid läroverken. Detta beslut upprepades och skärptes år 1931, då återigen en arvodesförhöjning i viss mån genomfördes. Sakkunniga hava framställt det förslaget, att denna arvodesförhöjning skulle försvinna i samma ögonblick som man vidtog sådana förbättringar av befördringsmöjligheterna, att de extra befattningshavarna kunde anses vara normalt tillgodosedda med befördringsmöjligheter. Om man går ut ifrån, att arvodesförhöjningen skall försvinna, stannar nettokostnaden för de tjänster, som äro föreslagna, vid 172,070 kronor. Denna siffra kan ju icke anses vara avskräckande. Men jag är övertygad om att skulle riksdagen komma att stanna vid en lägre siffra beträffande tjänsterna än den, till vilken de sakkunniga och Kungl. Maj:t kommit, kan det icke från riksdagens sida undvikas, att man bibehåller arvodesförhöjningen. I och med det kommer man att stå inför de konsekvenserna, att för det första man får tillsätta ett ganska stort antal tjänstemän och för det andra man får för de obefordrade bibehålla arvodesförhöjningen, vilket i själva verket kan betyda en ganska dyrbar lös-

Ang. nya ämneslärartjänster vid allmänna läroverken. (Forts.)
ning av denna fråga, samtidigt som man icke heller tillgodoser effektiviteten.

Jag vill uttala min tillfredsställelse över att varken utskottet eller reservanterna underkänt de sakliga beräkningar, som ha gjorts i detta ärende. Det är på det sättet, att vi ha iakttagit all möjlig varsamhet. Jag för min del skulle icke ett ögonblick vilja medverka till tillskapandet av onödiga tjänster. Jag anser, att man skall gå fram med all den försiktighet, som läget kräver, och jag förstår reservanternas ståndpunkt, då de icke vilja, att man skall besluta för mer än ett år i taget, enär man möjligen kan tänka sig, att sådana omständigheter kunna inträffa, som inverka på det beslut, som en kommande riksdag har att fatta i detta ärende. Men jag tror icke, att de förskjutningar, som kunna komma att äga rum, äro av den betydelse, att de i någon större utsträckning kunna inverka på det resultat, vartill vi kommit. Jag tror icke heller, att någon större minskning av antalet tjänster kan bli möjlig.

Då jag är säker om att jag står på en fast och hållbar linje, vågar jag bibehålla den och ansluta mig till utskottsmajoritetens förslag.

Med herr Nyblom förenade sig herr *Wallén*.

Herr Holmdahl: Herr talman! Efter det synnerligen upplysande och klarläggande anförande, som den siste ärade talaren hållit, kunde det vara onödigt att säga något mera till förmån för utskottsmajoritetens föreliggande förslag. Jag kan emellertid icke underlåta att be att få kraftigt understryka, vad han liksom herr Fast tidigare framhållit, nämligen att genom detta förslag göres ett verkligt grundligt och betydelsefullt grepp för att lösa och ordna ett för läroverken och undervisningen synnerligen viktigt problem.

Detta problem, extralärarynkelet, har vuxit så att säga år från år, och jag kan icke underlåta att vid sidan av de siffror, som redan anförts, erinra därom, att medan vi under hösten 1929 ännu icke hade ett antal extralärare, som uppgick till 200, så ha vi under nu innevarande läsår en extralärarkår, som överstiger 500, om man räknar med det totala antalet timmar, som behövas utöver de timmar, som fyllas av de ordinarie lärarnas lektioner. Denna problemets aktualisering och denna snabba ökning av antalet extralärare har gjort denna fråga till en mycket känslig och ömtålig sak för läroverken. Den har framvuxit som en konsekvens av 1927 års skolreform. Vi veta, och herr Nyblom erinrade därom, att på grund av denna skolreform kommo läroverken, framför allt genom flickornas tillströmning till dessa, att svälla ut och växa. Lärarbehovet ökades, och därmed växte också extralärarkåren. Det är nog, som herr Nyblom framhöll, riktigt att säga, att här föreligger en konsekvens, som nu måste tagas, och jag vill påpeka, att när nu reservanterna företräda ett parti, som tog en mycket verksam del i och betryggade 1927 års skolbesluts genomförande, så förmenar jag, att den synpunkt, som herr Nyblom framhöll, är fullt befogad.

Jag skall till sist, herr talman, endast be att få anföra ännu en synpunkt. Man har ofta sett denna fråga främst ur synpunkten av extralärarnas önskemål och behov, och det är en mycket berättigad synpunkt, men det är icke den främsta och viktigaste, utan det är den, som departementschefen särskilt framhåller i sitt uttalande till statsverkspropositionen, när han lägger fram detta förslag till lösning av extralärarynkelet. Han understryker där starkt, att förslaget framlägges framför allt ur undervisningens egen synpunkt, och han påpekar där, hur läroverkens arbete försvåras av de täta lärarombytena och den bristande kontinuiteten i undervisningsarbetet. Jag håller före, att man icke får, som framför allt motionärerna här gjort, framställa detta som en

Ang. nya ämneslärartjänster vid allmänna läroverken. (Forts.)
 anställningsfråga för en grupp befattningshavare, utan det är en mycket viktig fråga från undervisningens synpunkt. När riksdagen gått in för en reform, som krävt en sådan utökning av lärarkrafternas antal, är det fullt i enlighet med den anda, som besjälade riksdagen vid antagandet av denna reform, att man också ser till, att anställningsförhållandena för lärarna bli sådana, att de på bästa möjliga sätt befrämja undervisningsförhållandena vid läroverken.

Jag anhåller, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels och på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 77 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkt fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Vidare föredrogs *punkten 78*, angående allmänna läroverken: avlöningar: *Ang. klassiska linjer m. m. vid allmänna läroverken.*
 klassiska linjer m. m.; och yttrade därvid

Herr Sefve: Herr talman! Det är ett känt förhållande, att en regering, när den vill ha igenom någon ny organisation, gärna beräknar kostnaderna så lågt som möjligt. Vi hade nyligen en dylik fråga på tapeten, som just visar, att så ofta är förhållandet. Jag tänker på den stora skolorganisationen, som beslöts vid 1927 års riksdag. Nu säger man, att denna låga kostnadsberäkning ej betyder så mycket, emedan riksdagen icke låter lura sig. Den vet, att Kungl. Maj:t räknar i underkant, och tar sina mått och steg därefter. Men under sådana förhållanden förstår jag heller icke, vad undervärderingen över huvud skall tjäna till. Även om den icke gör någon direkt skada, så gör den ju icke heller någon nytta. I föreliggande fråga ha vi emellertid ett fall, där tillvägagångssättet, efter vad jag kan finna, verkligen kan göra en hel del skada. I fråga om de klassiska linjerna har en sakkunnig kommitté beräknat kostnaderna och satt upp två alternativ. Det ena alternativet, som är det dyrbarare, räknar med att denna linje skulle vara förhållandevis självständig utan samläsning i större utsträckning. Det andra, billigare alternativet räknar med mycket stor samläsning mellan den nya linjen och den gamla. De båda förslagen ha varit föremål för skolöverstyrelsens granskning, och skolöverstyrelsen har för sin del förklarat, att det billigare alternativet ej är lämpligt. Men herr statsrådet har icke desto mindre gått på detta förslag, och statsutskottet har nu i detta avseende följt honom.

Ang. klassiska linjer m. m. vid allmänna läroverken. (Forts.)

Nu är det visserligen så, att de kostnader, som äro beräknade för nästa år, bliva desamma vilketdera alternativet man än tar. Men om man utgår ifrån att regeringen måste anses bunden av det förslag, som den själv framlagt, och som riksdagen därefter godkänt, kommer det att framdeles uppstå en hel rad av svårigheter. För det första uppkomma en hel del svårigheter för real-skolan. Där har man nämligen föreslagit samläsning mellan olika avdelningar, och icke bara mellan olika avdelningar i samma årsklass utan även mellan olika årsklasser, och var och en med erfarenhet från detta område vet, hur besvärlig en sådan anordning måste bli. Vår nuvarande läroverksstadga har en del tekniska svagheter, och ökas dessa ytterligare, kunna lätt ökade utgifter förorsakas kommunerna, t. ex. genom att de skapa behov av dubbla lärosalar, där sådana under normala förhållanden icke behöfve förekomma. Men ännu värre blir det i fråga om gymnasiet. Jag vet icke, om statsutskottet t. ex. tänkt sig in i, vilka konsekvenser, som kunna bli följden av den billigare anordningen. Vid intagning i det fyraåriga gymnasiet försiggår en tävlan mellan de olika lärjungarna om inträdet, och de, som ha de bästa betygen, vinna inträde. Förutsättningen för att kommitténs billigare alternativ skall lyckas, är, att samtliga de lärjungar, som gå på den klassiska linjen, skola ha bättre betyg än de, som bli avvisade från de andra linjerna. I annat fall kommer en av två saker att inträffa. Antingen måste lärjungarna på den klassiska linjen avvisas — vilket naturligtvis icke är vidare lämpligt — eller också måste lärjungar, som tillhöra den vanliga linjen men äro bättre än en del av de förra, bli hindrade. Det står icke i propositionen bestämt angivet, vilkendera av dessa möjligheter, som är avsedd. I varje fall få vi där en mycket stor svårighet.

Som jag förut nämnt, komma icke dessa olägenheter fram under den klassiska linjen första året. Men redan andra året och, framför allt, tredje året komma de att göra sig gällande. Jag vill därför på detta sätt i tid ha riktat uppmärksamheten på dessa svårigheter.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 79—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. arvoden
m. m. vid
allmänna
läroverken.*

Härpå föredrogs *punkten 82*, angående allmänna läroverken: avlöningar: arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Ordet lämnades därvid på begäran till

Herr **Sefve**, som anförde: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag ännu en gång tar kammarens uppmärksamhet och tid i anspråk. Jag vill att börja med uttala ett tack till statsutskottet för det uttalande, som utskottet gjort på denna punkt, vilket kommer att undanröja en hel del av de svårigheter, som vi hittills haft på detta område. Men det är icke bara därför jag tagit till orda, utan jag vill också beröra en annan fråga.

Då vi förra året diskuterade motsvarande punkt, talades ganska mycket om olägenheterna på gymnasiet av de nuvarande ämneskombinationerna, och det framkom från flera håll, att en ändring vore behöfvig. En ändring har också blivit vidtagen, men den ändringen verkar i vissa avseenden till det sämre. I fråga om de förhållanden, som förra året påtalades, har däremot ingen ändring företagits. Nu är det ju så, att vår nuvarande ecklesiastikminister uppenbarligen har mycket stor kärlek till humanistiska ämnen men däremot icke är någon älskare av naturvetenskapliga ämnen, åtminstone icke

Ang. arvoden m. m. vid allmänna läroverken. (Forts.)
 fullt så mycket. Och detta visar sig i dessa ämneskombinationer. På latinlinjen förekommer t. ex. ett sådant ämne som grekiskan i icke mindre än tre ämneskombinationer, under det att biologien finnes endast i en kombination. Nu ser man ganska ofta, huru lärjungarna opponera sig mot detta. Då och då komma protester från lärjungarnas sida; det är grupper av gymnasister, som framföra sina bekymmer, därför att pojarna vilja ha sådana ämnen, som äro viktiga för dem i det praktiska livet. Och det är ett faktum, att de ämneskombinationer, som för närvarande finnas, icke fylla de krav, som man kan ställa på dem, utan medföra, att lärjungarna i mycket stor utsträckning påtvingas en del ämnen, som icke passa för deras framtid. Och så måste de komplettera efter studentexamen. Och jag vill påpeka, att dessa kompletteringar äro särskilt dyrbara, då det gäller sådana ämnen, i vilka man behöver laborationer. Man kan icke läsa dem hemma, utan måste skaffa sig undervisning i och tillgång till laborationer.

Jag är fullt övertygad om att det är synnerligen angeläget, att vi snarast möjligt få en överarbetning av stadgan på detta område. Och jag vill hoppas, att herr statsrådet härvidlag är så vidsynt, att han hyser förståelse för att även andra synpunkter än de, som han själv har, kunna vara berättigade.

Vidare yttrade:

Herr statsrådet **Undén**: Herr talman! Jag skall icke i anledning av den siste ärade talarens anförande rulla upp hela frågan om läroverksstadgan. Men eftersom han särskilt angrep ecklesiastikministern för att denne visat sådan subjektivitet i sin förkärlek för de humanistiska kombinationerna, att han har tre kombinationer med grekiska, skall jag bara be att få ge den upplysningen, att i denna punkt har ecklesiastikministern, om jag är riktigt underrättad, endast följt det sakkunnigförslag, som förelåg, och alltså alls icke gjort någon ändring i det förberedande förslaget. Det lilla exemplet synes alltså vara synnerligen illa valt som prov på ecklesiastikministerns subjektivitet.

Herr **Sefve**: Det är visserligen sant, att denna ämneskombination sammanfaller med sakkunnigbetänkandets förslag. Men vid tiden för avgivandet av detta betänkande voro förhållandena helt annorlunda. Då hade man icke alls de kombinationer i språk o. s. v., som vi för närvarande ha.

Efter härmed slutad överläggning blev utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 83—126.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 127.

Lades till handlingarna.

Punkten 128.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 129.

Lades till handlingarna.

Punkten 130.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 131.

Lades till handlingarna.

Punkten 132.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. folkskolebarns ferie- och studieresor.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 133*, angående understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor, yttrade

Herr **Hage**: Herr talman, mina herrar! Det har ju varit så, att regering och riksdag under många år varit inställda på att på denna huvudtitel åstadkomma nedprutningar. Och i vissa fall har man rent av gått in för att fullständigt upphöra med anslagsverksamheten. I många fall, där det gällt mycket aktuella och viktiga anslag — särskilt just i fråga om denna punkt 133 — har man ju gått in för ett fullständigt avbrytande av anslagsgivandet, vilket på denna punkt avser det anslag till folkskolebarns ferie- och studieresor, som tidigare utgått.

Nu föreställer jag mig, att man kan anse den tiden vara inne, då man skulle kunna börja gå över till en ny taktik på detta område, d. v. s. återgå till att ge något högre anslag på en hel del punkter, respektive återgå till anslagsbeviljande på en del andra punkter, som t. ex. denna. Från den utgångspunkten har det väckts motioner såväl i denna kammare som i första kammaren om beviljande av anslag för här ifrågakarande ändamål. Dessa motioner hava nu av utskottet avstyrkts, men den motivering, som vid avstyrrandet använts, måste erkännas vara synnerligen välvillig. Jag har därför fattat saken så, att i denna motivering ligger en antydning för vederbörande statsråd, att det kan anses rimligt, att ett kommande år på allvar taga upp till övervägande frågan om att återgå till att ge ett rimligt anslag till denna verksamhet. Och om man skall återgå till att ge anslag på den ena och den andra punkten av åttonde huvudtiteln, där anslagen nu under en tid varit slojade, så vågar jag säga, att detta är en av de punkter, där enligt min mening stora skäl förefinnas för att återgå till beviljande av anslag. Det är nämligen så, att detta anslag bl. a. har givits till ferieresor för folkskolebarn från avlägsna bygder, där resekostnaderna bli synnerligen höga. Särskilt när det gäller att ge dylika anslag till skoldistrikt i sådana avlägsna och isolerade bygder, vågar jag säga, att betydelsen av detta anslagsgivande icke kan överskattas utan är synnerligen betydelsefullt.

Under uttalande av den förhoppningen, att vederbörande statsråd ett kommande år skall framlägga förslag om anslag för detta ändamål, skall jag nu icke göra något yrkande men ansluta mig till utskottets välvilliga motivering på denna punkt.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang. läkarundersökningar av skolbarn m. m.

Härpå föredrogs *punkten 134*, angående bidrag åt kommuner och skoldistrikt på landsbygden för läkarundersökningar av skolbarn m. m. Därvid anförde

Fru **Nordgren**: Herr talman! Statsutskottet har funnit sig böra avstyrka min motion om anslag till bidrag åt kommuner och skoldistrikt för läkarvård åt barn vid landsbygdens folk- och småskolor, vilket jag finner synnerligen

Ang. läkarundersökningar av skolbarn m. m. (Forts.)

beklagligt. Visserligen har utskottet försett sitt avslagsyrkande med en synnerligen välvillig motivering men ännu bättre hade varit att åtminstone något litet anslag tillstyrkts för här ifrågavarande ändamål, vilket utskottet ju erkänner vara behjärtansvärt. Utskottet motiverar sitt avstyrkande med att det icke anser sig böra fatta ståndpunkt till här förevarande, ganska omfattande fråga, innan berörda utredning i vederbörlig ordning prövats av Kungl. Maj:t och framlagts för riksdagen. Ja, men det har ju i motionen icke ifrågasatts annat än att statsmakterna måtte bispringa ekonomiskt svaga landsbygdskommuner att ordna denna fråga i *avvaktan på* dess slutgiltiga lösning, vilket ju innebär att utskott och riksdag i vederbörlig ordning bli satta i tillfälle att pröva nämnda utredning och förslag när dessa föreligga.

Nu är det ju så, att denna utredning, d. v. s. skolöverstyrelsens förslag till läkarvårdens ordnande i folkskolorna, varit färdig i nära sju år utan att föranleda några åtgärder, beroende på de ekonomiska förhållandena här i landet. Jag har emellertid vid genomläsning av skolöverstyrelsens förslag och den kritik, detta undergått från medicinalstyrelsen och från läkarhåll, funnit, att det troligen behövs en helt ny bearbetning av frågan, innan man kan lägga fram något förslag i detta ärende. Under sådana förhållanden kan det dröja ytterligare några år innan frågan löses och härigenom går en synnerligen dyrbar tid förlorad. Sedan jag avlämnade min motion har landsbygdens bristande läkarvård i folkskolorna belysts av bl. a. docenten Kristensson i Uppsala, som i anledning av en av honom företagen undersökning av 1,600 skolbarn i Upplands län, i artiklar i dagspressen framhållit, huru oerhört dåligt hälsotillståndet är bland landsbygdens skolbarn. Detta har ytterligare understrukits av docenten Urban Hjärne i Uppsala. Och när man läser vad dessa båda framstående experter ha att anföra, står det fullt klart, att det är av behovet påkallat, att denna stora och för folkhälsans bevarande betydelsefulla fråga måste lösas så skyndsamt som möjligt.

Då jag vet, att det icke tjänar något till att gent emot ett enhälligt utskotts avslagsyrkande yrka bifall till motionen, nöjer jag mig med att rikta en vördsam vädjan till Kungl. Maj:t att skyndsamt taga upp denna fråga och framlägga förslag i densamma.

Till denna vädjan skulle jag också vilja bifoga det önskemålet, att därest det skulle visa sig att det kommer att taga en längre tid innan frågan kan lösas i sin helhet, Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida icke under väntetiden anslag bör ställas till förfogande, för att ekonomiskt bispringa landskommunerna i deras arbete att taga vård om de barn det här gäller. Det är ett för landet dyrbart folkmaterial, dessa landsbygdens barn, och det bör ligga i statens intresse, icke minst i dessa tider då man här i riksdagen möter motioner om förslag till ganska långt gående åtgärder för att främja nativiteten, att skydda och bevara detta folkmaterial till hälsan, så att det icke förfares.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Vidare föredrogs *punkten 135*, angående folkskolor m. m.: bidrag till svensk undervisning för svenska barn i utlandet; och yttrade därvid:

Herr Wallerius: Herr talman! Utskottet har avstyrkt den motion, som jag jämte herrar Bengtsson i Norup och Harald Hallén väckt om anslag till den svenska skolan i Indien, som ju är avsedd att komma behovet av undervisning av barn i de mer än femtio svenska hem, som nu finnas i Indien, till godo. Det har ju blivit en ökning på senare år, då sådana hem hava tillkommit bl. a. för tjänstemän vid olika industrier och företag, och denna skola erbjuder

Ang. svensk undervisning för svenska barn i utlandet.

Ang. svensk undervisning för svenska barn i utlandet. (Forts.)

den enda möjligheten till svensk undervisning där ute, så att man skulle slippa att, som förut har varit nödvändigt, skicka barnen från Indien och hem till Sverige. Nu har utskottet, som sagt, avstyrkt denna motion. Men med avseende på detta avstyrkande, får jag väl tillåta mig den reflexionen, dels att utskottet icke har uttalat något ogillande av den realmotivering som kan presteras för denna sak, och dels att utskottet hänvisar till Kungl. Maj:t, såsom man kan med skäl säga, kungsvägen i en sådan sak. Inför detta uttalande av utskottet vågar jag vidhålla förhoppningen om att det skall kunna ordnas med något anslag för denna skola; och jag ber att få uttala det önskemålet och den vädjan till Kungl. Maj:t att Kungl. Maj:t måtte upptaga denna sak och efter omprövning såvitt möjligt föra den fram. Det är denna vädjan jag har velat uttala, och jag har, herr talman, härutöver intet att yrka.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag skall bara be att till det föregående anförandet få foga den anmärkningen, att utskottets uttalande i denna punkt innebär varken något ogillande eller något gillande av tankegångarna i motionen. Det är fullkomligt neutralt, vilket bör sägas för att intet missförstånd skall uppkomma.

Överläggningen förklarades härmed avslutad; och blev utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 136—162.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. tekniska läroverk.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 163*, angående tekniska läroverk: avlöningar, erhöles ordet av

Herr **Sandström**, som anförde: Herr talman! Under denna punkt har utskottet behandlat en motion, som i denna kammare är avgiven av mig och herr Österström. Det gäller inrättande av en del ordinarie befattningar vid de tekniska läroanstalterna. Vi hava erinrat om, att det även inom de tekniska läroanstalterna förefinnes ett s. k. extralärarylände. Det har icke varit så allmänt känt, det rör sig icke om någon så stor lärargrupp som vid de högre allmänna läroverken. Hela gruppen är icke större än vi angivit i motionen, 14 man, men procentuellt sett i förhållande till antalet ordinarie lärare är denna extralärargrupp lika stor som extralärarna vid de allmänna läroverken. Vi hava därför ansett, att det skulle vara i rättvisans intresse, då nu extralärarna vid de högre allmänna läroverken genom initiativ från Kungl. Maj:ts sida i år blivit tillgodosedda, så att deras befordringsmöjligheter i hög grad förbättras och ökas, att en sådan förbättring i fråga om befordringsmöjligheterna även skulle vara på sin plats för denna lilla extralärarkår vid de tekniska läroanstalterna.

Här har statsutskottet beträffande vår motion skrivit, att extralärarna vid de tekniska läroanstalterna i allmänhet äro timlärare, som icke innehava sina befattningar som huvudtjänst, utan att dessa skulle vara mera bisysslor. Beträffande den grupp, som vi hava omförmält i vår motion, förhåller det sig icke alls så, utan de 14 extralärare, som motionen avser, hava sitt arbete i de tekniska läroanstalterna som huvudanställning. De hava årsarbete i dessa läroanstalter och höra icke till den kategori, som har anställningen till bisyssla. Nu är det så, att åtskilliga av dessa extralärare vid de tekniska läroverken hava tjänstgjort mycket länge, en del bortåt 20 år, de hava icke kunnat vinna någon befordran, och det ser knappast ut som om de någonsin

Ang. tekniska läroverk. (Forts.)

skulle bli befordrade. De ordinarie tjänsterna vid de tekniska gymnasier och en del andra tekniska läroanstalter utgöras av s. k. lektorat. För dessa lektorattjänster hava helt nyligen skärpta kompetensbestämmelser blivit stipulerade, vilket gör att en hel del av dessa extralärare knappast hava den kompetens, som numera fordras för att bli lektor vid en teknisk läroanstalt. Vi hade tänkt oss, att det vid dessa läroanstalter liksom vid de allmänna läroverken skulle inrättas en lägre ordinarie lärarkategori, s. k. adjunkter, och att dessa extralärare skulle hava kompetens att vinna befordran till en sådan ordinarie befattning. Det blir visserligen en något lägre avlöning för sådana adjunkter än som nu utgår för lektorat.

Orsaken till att dessa extralärare vid de tekniska läroanstalterna icke alls blivit tillgodosedda och ihågkomna nu, då extralärarna vid de allmänna läroverken kommit att vederfaras rättvisa, ligger givetvis i, att denna lilla kår hållit sig lugn och stilla och plikttroget fyllt sitt lärarkall, icke alls varit högljudd och framhållit de brister, som vidlåda dessa extralärartjänster. Det är så, att de som icke arbeta på att hålla sig framme, bruka icke få något, men de hava väl tänkt, att om vi hålla oss lugna och stilla, komma vi att bli tillgodosedda, men de hava bedragit sig i denna förhoppning.

Vi anse det fullt befogat och fullt rättvist, att man inrättar några ordinarie tjänster vid de tekniska läroanstalterna, och att man icke alldeles lämnar denna extralärarkår vind för våg och utan möjlighet att ernå ordinarie anställning och på så vis icke heller pension för ålderdomen. Nu har statsutskottet emellertid enhälligt förklarar, att utskottet håller före, att det skulle vara Kungl. Maj:t, som skulle hava sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden, och att Kungl. Maj:t, om så finnes lämpligt, kommer att »framlägga de förslag om inrättande av nya ordinarie lärartjänster vid de tekniska läroverken, som omständigheterna kunna påkalla och medgiva», och därför har utskottet enhälligt avstyrkt denna motion.

Jag är icke så förmäten, att jag emot detta utskottets enhälliga avstyrkande här vill yrka bifall till motionen. Det skulle vara meningslöst. Men, herr talman, jag vill i detta sammanhang, och då här i utskottets utlåtande Kungl. Maj:t särskilt nämns, rikta en vädjan till vår nuvarande ecklesiastikminister, att han beaktar detta förhållande och låter extralärarna vid de tekniska läroanstalterna komma i åtnjutande av den rättvisa, som bör tillkomma dem, då vi nu hava hjälpt extralärarna vid de allmänna läroverken.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 164—168.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 169, angående bidrag till handelsgymnasier.

Kungl. Maj:t hade i punkten 211 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till bidrag till handelsgymnasier för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 255.000 kronor att utgå under förutsättning, att kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjöte statsunderstöd, själv eller genom enskilda donatorer såväl tillhandahålle erforderliga lokaler för undervisningen som ock årligen lämnade ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt med den fördelning och under de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Ang. handelsgymnasier.

Ang. handelsgymnasier. (Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena, nr 81, inom första kammaren av herr *Rahmn m. fl.* och den andra, nr 204, inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Göteborg *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att det extra anslaget för budgetåret 1935/1936 till landets handelsgymnasier skulle utgå med 139,500 kronor, innebärande en höjning i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag av 19,500 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovan nämnda motioner, bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Lithander: Herr talman! Den punkt, som här behandlas, har föranlett två motioner med yrkande om att handelsgymnasier skulle bli bättre tillgodosedda än hittills, d. v. s. bättre än vad på den senare tiden varit fallet, ty tidigare har ett större bidrag utgått, som minskats ned till vad det nu är. Skillnaden i belopp mellan det som av statsutskottet tillstyrkts och det som av motionärerna ifrågasatts torde icke vara av den storleksordning, att riksdagen icke skulle kunna bevilja det högre anslaget, då i och med det något större beloppets beviljande man möjliggjorde för mången, som eljest saknar medel, att ägna sig åt denna verksamhet. Det innebär realiter att man bättre än eljest tillgodoser möjligheten för unga dugande krafter att kunna komma fram. Jag vill påpeka, att utskottet har givit så mycket på hand, att det säger, att utskottet »väl inser vikten av handelsgymnasiernas verksamhet» — jag tycker, att då borde utskottet med den motiveringen kommit fram till ett bifall och icke till ett uppskov, ty det är ett uppskov, då det säger: »Utskottet vill emellertid uttala den förhoppningen, att förhållandena snarast skola medgiva ett återförande av här ifrågavarande anslag till det belopp, varmed det utgick före den av 1933 års riksdag vidtagna beskäringen.» Försåvitt jag kan bedöma det finansiella läget, föreligga redan nu sådana möjligheter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de av herr *Rahmn m. fl.* och av herr *Nilsson* i Göteborg *m. fl.* avgivna motionerna, nr 81 i första kammaren och nr 204 i andra kammaren.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Om herr *Lithander* ser efter, skall han finna, att motionären i första kammaren har varit med om att biträda detta utskottsutlåtande.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på de därunder framkomna yrkandena; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 170—176.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. folk-
biblioteks-
väsendet.*

Punkten 177, angående understöd åt folkbiblioteksväsendet.

Under punkten 219 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till understöd åt folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 1,022,000 kronor, att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av departementschefen angivits, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t skulle äga meddela.

Ang. folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 82, inom första kammaren av herr *Norman m. fl.* och den andra, nr 181, inom andra kammaren av herr *Gustafson* i Dädesjö *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen måtte besluta, att för budgetåret 1935/1936 bevilja till folk-, studiecirkel-, skol-, sjukhus- och sjömansbibliotek 1,079,050 kronor och att förordningen härom skulle träda i kraft den 1 juli 1935;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena, nr 138, inom första kammaren av herr *Sjödahl m. fl.* och den andra, nr 264, inom andra kammaren av herrar *Gustafson* i Dädesjö och *Aqvist*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1935/1936 till centralbibliotek bevilja 65,000 kronor och till resekostnads- och traktamentsersättningar vid biblioteksinspektion från lands- och centralbibliotek 4,500 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:138 och II:264 men med avslag å motionerna I:82 och II:181, sistnämnda motioner i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till understöd åt folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 1,027,300 kronor, att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av departementschefen ävensom av utskottet i punkten angivits, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t skulle äga meddela.

Reservation hade i denna punkt avgivits av herrar förste vice talmannen *Olsson*, *Oscar Olsson*, *Wallés*, *Alexander Nilsson*, *von Heland*, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Norsell*, *Norling*, *Andersson* i Ovanmyra och *Weijne*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I:82 och II:181 samt med bifall till motionerna I:138 och II:264, till understöd åt folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 1,042,300 kronor, att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av departementschefen ävensom av reservanterna angivits, utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t skulle äga meddela.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Hansson** i Trollhättan: Herr talman! Genom det beslut, som riksdagen fattade 1929 och som trädde i kraft 1930 angående den nya organisationen av folkbiblioteksväsendet, gjorde biblioteksverksamheten här i landet ett mycket stort framsteg. Sålunda stegrades antalet boklån från 9,305,203 till 14,893,408. Det är tydligt, att detta var en inställning, som av folkbildningsvännerna hälsades med stor tillfredsställelse, och överallt icke minst i kommunerna upptogs det nya förslaget till organisation med välvilja och intresse. Studiearbetet befrämjades också, facklitteraturen fick allt större och större rum i studiearbetet, facklitteraturen steg med 108 % emot skönlitteraturen med 43 % på denna tid. Så kommo de svåra åren, och riksdagen måste dra in på anslagen. Man tog bort allt mer och mer, och man stannade till slut vid 40 % på de ursprungligen beviljade medlen. Skolöverstyrelsen har nu funnit, att man bör återgå i görligaste mån till de gamla anslagen och har för den skull föreslagit en medelväg med 20 % nedsättning i stället för förutvarande 40 %. Det har icke varit möjligt för departementschefen att biträda detta förslag. Han har gått en medelväg med 10 %, och jag ger mitt fulla erkännande åt denna medelväg. Personligen anser jag dock, att man borde gått

Ang. folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

längre, och då jag står som medmotionär i denna sak, har jag ytterligare anledning att understryka detta. Genom att åt de nya bibliotek, som tillkommit 1932, icke kunnat beviljas anslag har beklagligtvis i synnerhet på landsbygden det förhållandet uppstått, att det icke varit möjligt att få till stånd någon speciell verksamhet. Dessutom har tillkommit ett psykologiskt plus i motsatt riktning. Kommuner och landsting hava visat sig vara mindre välvilliga beroende på statens inställning, och det har uppstått svårigheter. Jag uttalar den förhoppningen, herr talman, att man skall kunna snart återgå till de gamla förhållandena; och beträffande det som yrkats i motionerna anser jag, att det icke bör tagas upp nu. Jag nöjer mig med att här yrka bifall till den reservation, som är fogad vid detta betänkande och är avgiven av herr Olof Olsson m. fl.

Jag hoppas, att inte heller utskottsmajoriteten skall vara alltför orubblig i denna sak utan godkänna vår ståndpunkt och gå med på den föreslagna lilla utgiftsökningen. Det rör sig ju icke om något stort belopp. Det är första gången jag för min del väckt motion om ökning av ett anslagsbelopp under denna huvudtitel, och jag måste säga, att det vore önskvärt, om riksdagen ville besluta i enlighet med reservationen, till vilken jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Om det funnes något intresse i kammaren för den saken, skulle jag kunna berätta en liten sedelärande berättelse om hur även det nyktra och som regel mycket sparsamma, för att icke säga materialistiskt inriktade, statsutskottet understundom kan låta sig gripas helt plötsligt av en stämmingsvåg av idealitet. Det skulle passa på denna punkt. Men det ha vi icke tid med, och det lönar icke mödan. Så mycket vill jag emellertid säga, att när vi började den förberedande behandlingen av detta ärende, befann jag mig i spetsen för slösarna inom statsutskottet för att sedan, när vi kommo till slutet, befinna mig i eftertruppen.

Inom statsutskottet är sparsamheten en regel — och måste ju vara det. Den är inom utskottet liksom i allmänhet — i synnerhet på politiska möten — en mycket allmänt omfattad dygd. Men tillämpningen är mycket relativ och växlande. När man vill främja en god sak, i vilken man tycker, att Kungl. Maj:t icke varit tillräckligt rundhänt, måste man åtminstone inom statsutskottet — det är min erfarenhet — gå fram med den allra yttersta försiktighet.

Jag har sedan länge haft och har ännu mera nu den åsikten, att man främjar en rationell förstärkning av grunden i det svenska folkbiblioteksväsendet, om man försöker fullfölja planen på en utvidgning av centralbiblioteken. Min erfarenhet har sagt mig, att på detta sätt får man inom länen en god och ändamålsenlig folkbiblioteksorganisation, varigenom så småningom möjligen också kostnaderna kunna hållas nere, utan att därför syftet med folkbiblioteksväsendet blir tillbaka. Jag tänkte först, att det kanske skulle kunna vara möjligt att vinna förståelse i utskottet och riksdagen för de motioner, vari man yrkade anslag för inrättande av ett nytt centralbibliotek. Jag hade starka sympatier också för tanken på ökade anslag till de vanliga folkbiblioteken. Men min erfarenhet sade mig, att får man ett anslag till centralbiblioteken utöver det av Kungl. Maj:t föreslagna, får man vara mycket glad. I början fanns det icke stor förståelse ens för den ståndpunkten, utan det var bara två stackare, som hängde sig på hävstången för att få upp detta förslag, och det räckte ju icke långt. Men av någon oförklarlig anledning bröt det igenom en annan stämning i utskottet, och de båda slösarna, som från början befunno sig i en hopplös minoritet, funno sig plötsligt omgivna av en majoritet, som ville

Ang. folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

stödja dem, under det att andra rusade i väg och kommo ännu ett stycke längre.

Jag kan ju säga herr Hansson i Trollhättan, att ingen bär med större jämnmod än jag ett bifall till reservationen. Men jag har handlat i detta fall så som jag alltid försökt handla i statsutskottet: jag har sökt hålla igen så mycket som möjligt på den ena punkten efter den andra, när det gäller utgiftstegringar. Det måste man göra. Det finns en rad motioner inom statsutskottet — särskilt på andra avdelningen — i vilka man yrkat förhöjningar av anslag, ibland rätt betydande förhöjningar. I många, för att icke säga de flesta fall äro yrkandena väl motiverade och — för att tala statsutskottsspråk — mycket behjärtansvärda. Men vill man försöka att i praktiken tillämpa den av vissa människor så ofta omtalade sparsamheten, måste man ju förhärda sitt hjärta och hålla igen, även om det ibland känns svårt. Och på den ståndpunkt jag en gång ganska ensam ställde mig i statsutskottet har jag ansett mig pliktig att stå kvar.

Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! De som lyssnade till den närmast föregående talarens anförande, måste ha fått den uppfattningen, som nog är riktig, att han ingenting har emot, om andra kammaren icke kommer att bifalla hans yrkande utan det yrkande, som framförts av herr Hansson i Trollhättan.

Herr Jonsson yttrade någonting om att slösarna rusat i väg längre än han ansett vara riktigt. Jag undrar, herr talman, om man kan tala om slöseri i det sammanhanget och om icke det verkliga slöseriet är på ett annat håll. Jag tror, att vi göra en verkligt god kapitalplacering, om vi nu bevilja det ytterligare belopp, som i reservationen föreslås. Det gäller alla dessa små nya, fattiga folkbibliotek ute i bygderna, dessa som fått arbeta med egna medel i mycket stor utsträckning, då de icke haft möjlighet att få någon hjälp från statsmakterna. Jag undrar, om det icke är slöseri i verklig mening att underlåta att hjälpa dem. Vi som stå på reservanternas sida ha ju godkänt den beräkningsgrund, som propositionen bygger på. Vi ha icke ansett oss kunna gå så långt, att vi räknat på det sätt överstyrelsen ansett riktigt, men vi ha tyckt, att vi borde upphäva spärren av år 1932 och ge möjlighet åt dessa nya bibliotek att också få del av det anslag, som utgår av statsmedel. Jag tror, att detta är ett offer — om man kan kalla det så — som är verkligt befogat, och jag hoppas, att andra kammaren, utan att vi skola behöva sysselsätta oss alltför länge med saken, skall behjärta och förstå vad det betyder i detta fall.

I den förhoppningen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Andersson* i Dunker, *Andersson* i Södergård, *Olsson* i Ramsta, *Nyblom* och *Pettersson* i Rosta.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Såsom redan herr Jonsson i Eskilstuna påpekat, är det ju så, att man vid mångfaldiga tillfällen finner framställningar om ökade anslag på olika punkter behjärtansvärda men tvingas av omständigheterna att iakttaga sparsamhet. Vi befinna oss, som nogsamnt är känt, alltjämt i ett pressat statsekonomiskt läge. Det är naturligtvis frestande att på den ena punkten efter den andra säga sig, att man där har att göra med ett anslag, som det är goda skäl för, och att man därför får ge avkall på sin principiella sparsamhetsståndpunkt. Men resultatet blir, att budgeten anstränges för hårt, och man har dock ett stort ansvar — vi inom statsutskottet måste känna det ansvaret särskilt starkt.

Ang. folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

Jag vill icke bestrida, att det finns skäl för den ståndpunkt reservanterna härvidlag göra sig till talesmän för. Men å andra sidan är det ju så, att Kungl. Maj:t redan föreslagit en avsevärd förbättring av det anslagsbelopp, som förut utgått, och att alltså ett väsentligt steg tagits till återgång till den gamla ordningen. Statsutskottet går åtskilligt längre, och jag tror, att det är av stor vikt, att man fullföljer centralbiblioteksorganisationen just med hänsyn till vad herr Svensson i Grönvik tryckte på, nämligen att centralbiblioteken skola få möjlighet att tillgodose de små bibliotekens behov ute på landsbygden.

Så som saken nu ligger till, anser jag det tryggast och lugnast att följa statsutskottet, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr Weijne: Herr talman! Jag brukar även då det gäller åttonde huvudtiteln höra till dem som förfäktat, att man skall vara försiktig med utgifterna. På föreliggande punkt befinner jag mig emellertid bland de mera rundhänta reservanterna.

I statsutskottet gällde det två olika ändamål, som det fanns förespråkare för. Det var dels det av herr Jonsson i Eskilstuna omnämnda, ökade anslaget till centralbiblioteken, dels ökade möjligheter för nya bibliotek ute på landsbygden, en sak som herr Svensson i Grönvik gjorde sig till talesman för. Det är klart, att det är en omdömesfråga, om man bör öka ett av Kungl. Maj:t föreslaget anslag. Det är också en omdömesfråga, på vilka punkter av en huvudtitel man skall komma med anslagsökningar. Herr Jonsson har fullkomligt rätt, då han säger, att det är en rad motioner, som äro väl motiverade och i hög grad behjärtansvärda, vilka man måste avstyrka därför att man eljest skulle få en alltför svällande huvudtitel. Jag tror emellertid, att om man väger olika punkter av åttonde huvudtiteln mot varandra, man skall finna, att den föreliggande punkten avser ett område, där man har skäl att önska sig en så snar återgång till före krisen rådande förhållanden som möjligt. Det är därför som jag, herr talman, även om jag i regel förfäktar mycket stor försiktighet med utgifterna och brukar höra till dem som äro förespråkare för de minsta summorna, i detta fall ber att få yrka bifall till reservationen, som innebär en ökning av det av utskottet föreslagna beloppet med 15,000 kronor till de små biblioteken ute på landsbygden.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Nyblom: Herr talman! När jag hörde herr Jonsson i Eskilstuna och herr Persson i Falla föra sparsamhetstalan här, tänkte jag på en punkt längre fram i detta betänkande, nämligen punkt nr 216, där samma herrar varit med om att utan vidare höja det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet med 10,000 kronor. Det gäller därvidlag anslaget till fjortonde nordiska skolmötet i Stockholm. Kungl. Maj:t hade begärt 10,000 kronor, men utskottet har frukostigt nog höjt anslaget till 20,000 kronor. Om herrarna nu i stället äro med om att öka anslaget till folkbiblioteksverksamheten, som är långt betydelsefullare än nordiska skolmötet, och nöja sig med att i sistnämnda avseende hålla på Kungl. Maj:ts förslag, är utgiftsökningen endast 5,000 kronor, och jag anser då, att man utan risk kan taga densamma.

Jag ber för min del att få yrka bifall till reservationen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag har sällat mig till utskotts-majoriteten i huvudsak av de skäl, som av herr Jonsson i Eskilstuna här an-

Ang. folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

förts, och det kunde kanske ha varit onödigt att begära ordet. Jag gjorde det emellertid, då jag ville be herrarna slå upp sidan 239 i betänkandet och ett ögonblick se på den tabell, som finns där. Det framgår av densamma, att Kungl. Maj:t föreslagit en rätt betydande höjning. För oss i statsutskottet, som äro tvungna att hålla på försiktighet vid utökning av de anslag Kungl. Maj:t föreslår, var det rent av en plikt att även vid detta tillfälle vara försiktiga, i synnerhet som Kungl. Maj:t tagit till något så när hyggliga belopp för att man skulle — i viss utsträckning — komma tillbaka till de anslagsnormer, som gällt tidigare.

Jag vill försäkra kammarledamöterna: vad som än kan tillvitas mig, icke är jag fiende till folkbildningsrörelsen. Detta tror jag att jag kan visa belägg på genom att hänvisa till att jag och mina partikamrater vid många tillfällen gett ett handtag åt denna rörelse, när vi haft med saken att göra i landstinget. Nu är det ju så, att det är icke förbjudet för landstingen att understödja syften som dessa, och det verkar, så vitt jag begriper, mycket mera stimulerande på arbetslust och studielust, om man ser, att den lokala representationen vill vara med och hjälpa till. När man nu har fått till stånd dessa höjningar i anslagen, och när alla äro överens om att om det blir litet bättre utrymme på budgeten i fortsättningen gå tillbaka till de normer, som gällt tidigare, förstår jag icke, varför det skulle vara någon särskild anledning att nu höja ytterligare. Rom byggdes icke på en dag, heter det ju, och den erfarenhet jag har på detta område — låt vara att den är begränsad — säger mig, att det blir ett betydligt fastare underlag för vederbörande, som syssla med dessa saker, om de få känna, att det är en liten smula arbete förenat med att skaffa sig de medel, som behövs. Detta tror jag är en ganska sund grundsat, och då jag är besjälad av den meningen, är det klart, att jag icke kunnat ställa mig bland reservanterna.

Dessutom vill jag tillägga — och därvidlag tror jag icke att jag träder utskottets ära för när — att när vi debatterade frågan inom utskottet, hotade det att bli fullständigt kaos därför att det fanns de som hade en utomordentligt frisk aptit på ökade anslag — det yrkades t. o. m. väsentligt högre belopp. Det gällde då att försöka finna den gyllene medelvägen, och det är denna jag tror att utskottsmajoriteten funnit.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, hur mycket jag än behjärtar de synpunkter reservanterna här anfört.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Statsutskottets ärade ordförande rekommenderade, att landstingen skulle öka sina anslag för ifrågavarande ändamål. Såsom landstingsman känner jag till svårigheterna för landstingen — i varje fall de svårigheter vi ha att kämpa mot inom vårt landsting — och det är sannerligen icke lättare där att inom budgetens ram få in ett anslag i detta avseende än det kan vara för statsutskottet.

Om man hör på tonarterna hos dem som tala för utskottets förslag, förefaller det, som om de icke skulle taga det alltför hårt, om kammaren bifölle reservationen. Jag kan icke hjälpa, att jag har den känslan, att man här talar för utskottets förslag å dragande kall och ämbetets vägnar. Och när ordföranden i statsutskottet menar, att det är nyttigt för dem som stå för biblioteksverksamheten ute i bygderna med en liten smula arbete för saken, vill jag försäkra honom, att det ligger icke litet utan mycket arbete bakom vad de utträttat, och att de komma att få hålla på med detta arbete även om riksdagen bifaller det förslag, som framstälts i reservationen.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Svensson i Grönvik, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 177 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Ang. den populärvetenskapliga föreläsningssamheten.

Punkten 178, angående understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

Kungl. Maj:t hade i punkten 220 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att

dels till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 199,300 kronor;

dels medgiva, att av detta anslag finge enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas

högst 18,000 kronor till understöd åt centralbyråer för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar,

högst 10,000 kronor till understöd åt föreläsningförbund,

högst 10,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare samt

det belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt till understöd för utgivande av Tidskrift för föreläsningssamheten;

dels medgiva, att för tiden den 1 juli 1935—den 30 juni 1936 ej mindre det lägsta understöd, som av statsmedel finge utgå till lokal föreläsningssamhet, skulle utgöra 100 kronor för helt budgetår räknat än även det minsta antal föreläsningar, som för åtnjutande av statsbidrag skulle för budgetår räknat anordnas av dylik anstalt, finge utgöra 5;

dels ock medgiva, att det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att under samma tid, på framställning av skolöverstyrelsen, bevilja de ytterligare lättnader i fråga om villkoren för understöds åtnjutande, som kunde befinnas erforderliga.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått en inom första kammaren av herr *Sigfrid Hansson m. fl.* väckt motion, nr 84, vari föreslagits, att riksdagen måtte fastställa anslaget åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, för budgetåret 1935/1936 till 249,300 kronor att, vad den föreslagna ökningen beträffade, utgå till föreläsningssamhet i anslutning till studiecirklararbete och i övrigt disponeras efter samma grunder som under innevarande budgetår.

Ang. den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten. (Forts.)

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovan nämnda motion, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Reservation hade emellertid vid denna punkt anmälts av herrar *Oscar Olsson*, *Wallen*, *Pauli* och *Norling*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och den i ämnet väckta motionen

a) till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 224,300 kronor;

b) medgiva, att av detta anslag finge enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas

högst 18,000 kronor till understöd åt centralbyråer för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar,

högst 10,000 kronor till understöd åt föreläsningförbund,

högst 10,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare,

det belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt, dock minst 25,000 kronor, till anordnande av populärvetenskapliga föreläsningar i samband med studiecirkelverksamhet, samt

det belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt, till understöd för utgivande av *Tidskrift för föreläsningsverksamheten*;

c) medgiva, att för tiden den 1 juli 1935—den 30 juni 1936 ej mindre det lägsta understöd, som av statsmedel finge utgå till lokal föreläsninganstalt, skulle utgöra 100 kronor för helt budgetår räknat än även det minsta antal föreläsningar, som för åtnjutande av statsbidrag skulle för budgetår räknat anordnas av dylik anstalt, finge utgöra 5;

d) medgiva, att det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att under samma tid, på framställning av skolöverstyrelsen, bevilja de ytterligare lättnader i fråga om villkoren för understöds åtnjutande, som kunde befinnas erforderliga.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Norling: Herr talman! Även vid denna punkt har fogats en reservation om ökning i det anslagsbelopp, utskottet föreslagit. Jag förstår ju, att man här icke kan hysa någon förhoppning om en fortsättning på den välvilja, som kammaren under föregående punkt visade, ty att andra kammaren på detta sätt två gånger å rad välvilligt skulle höja det av utskottet föreslagna anslagsbeloppet kan man väl knappast tänka sig.

Denna anslagsökning har föranletts av en motion i första kammaren av herr *Sigfrid Hansson* m. fl. och avser närmast bidraget till populärvetenskaplig föreläsningsverksamhet i anslutning till studiecirkelarbete. Inom såväl folkbildningsrörelsen själv som inom statsutskottet har omvitnats, att denna föreläsningsverksamhet blivit ett viktigt stöd för den alltmer omfattande studiecirkelverksamheten, vilken för närvarande omfattar cirka 10,000 studiecirkel med tillsammans omkring 130,000 medlemmar. Statsutskottets ärade ordförande yttrade under debatten om föregående punkt, att Kungl. Maj:t därvidlag vid sitt anslagsäskande tagit till ett något så när hyggligt belopp. Det samma torde man knappast kunna säga om den nu föredragna punkten. Intet anslag har under de senare åren undergått sådana reduceringar som just detta. Reservationen innebär nu endast, att ett något ökat bidrag skulle lämnas folk-

Ang. den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten. (Forts.) bildningsorganisationerna för anordnandet av populärvetenskapliga föreläsningar i samband med studiecirkelverksamhet. I reservationen föreslås nämligen, att riksdagen måtte medgiva, att av här ifrågakarande anslag »må enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas . . . det belopp, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt, dock minst 25,000 kronor, till anordnande av populärvetenskapliga föreläsningar i samband med studiecirkelverksamhet».

Då jag förutsätter, att kammarens ledamöter tagit del av motionens motivering sådan den finns återgiven i utskottsutlåtandet, skall jag, herr talman, nöja mig med att med dessa ord yrka bifall till reservationen.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten därvid, att även enligt utskottsmajoritetens förslag Kungl. Maj:t är oförhindrad att i ganska stor utsträckning ge anslag till anordnande av populärvetenskapliga föreläsningar i samband med studiecirkelverksamhet. Det finns ingenting i utskottsutlåtandet, som lägger hinder i vägen för förverkligande av önskemål i den delen.

Om jag på den föregående punkten icke med någon synnerlig kraft och övertygelse kunde tala för utskottsmajoritetens förslag, vilket ju var och en här i kammaren ganska lätt kunde höra, skall jag i stället med den styrka, som jag möjligen är i besittning av, be att energiskt få framhålla för kammaren, att på den här ifrågakarande punkten kan man inte få visa sig lika rundhänt som i förra fallet. Det förhåller sig nämligen på det sättet att ännu så länge denna verksamhet — icke den gren, som herr Norling tänker på, men den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten överhuvud taget — har att lära sig en smula hushållning. Man har anmärkt på misshushållning av detta anslag tidigare, och anslaget har under årens lopp kanske mest med hänsyn till denna misshushållning reducerats. Man har emellertid ännu icke riktigt lärt sig att hushålla ordentligt med anslaget. Den dag man gör det, och den dag det kommer att visa sig, att allmänheten med verkligt intresse tar del av vad de så kallade populärvetenskapliga föreläsningarna ha att ge denna allmänhet, kan det vara på tiden att börja höja denna anslagspost. Ännu så länge tycks det emellertid som om detta anslag i alltför stor utsträckning skulle vara till mera för föreläsarnas än för den stora allmänhetens skull. Man har alltså att fatta statsutskottets ståndpunkt uti detta fall såsom betingad icke bara av nödvändig sparsamhet utan jämväl därav, att man velat ge vederbörande en anmaning att se till, att det hushållas ordentligt med detta anslag, och att man är nogräknad vid valet av föreläsare, vilket man icke i alla avseenden har varit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Elmroth* instämde häruti.

Herr **Norling**: Herr talman! För att icke kammaren skall tro att den punkt, jag yrkade bifall till, tillhör dem, som herr Conrad Jonsson här riktade sig emot — vilket jag livligt hoppas, att kammaren icke gör — skall jag här andraga några ord av vad herr Sigfrid Hansson skrivit i den här ifrågakarande motionen. Det heter nämligen: »Endast med allvarliga ansträngningar i syfte att hålla verksamheten uppe och för att ej vålla föreläsningsverksamheten obotlig skada genom spoliering av de mödosamt uppbyggda organisationerna och dessa ansträngningar i förening med föreläsarnas tillmötesgående genom en sänkning av arvodet har möjliggjort en fortsättning av verksamheten fastän i begränsad omfattning.» Vad jag här talat för är alltså den

Ang. den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten. (Forts.)
populärvetenskapliga föreläsningsverksamhet, som är anknuten till studiecir-
kelverksamheten ute i landet.

Det säges vidare i motionen: »Först då föreläsningarna tillgodose och kom-
plettera ett redan befintligt levande studieintresse på de skilda orterna och
man sålunda har ett påtagligt intresse att bygga på, få föreläsningarna sin
fulla betydelse.»

När herr Jonsson i Eskilstuna här säger, att detta anslagsbelopp mera varit
avsett för föreläsarna själva än för att tillgodose ett studiebehov, så vill jag
på det livligaste protestera gentemot detta hans påstående. Jag skall icke alls
ge mig in på en diskussion om populärvetenskapliga föreläsningar i allmänhet,
men just på denna punkt anser jag det nödvändigt att inlägga en protest mot
hans uttalande.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Om herr Norling hört upp på
vad jag sade — jag kanske uttryckte mig otydligt, eller också hördes vad jag
sade icke dit upp på Värmlandsbänken — skulle han ha fattat, att jag reser-
verade mig i fråga om det slag av föreläsningar, varom här är fråga, och att
mitt omdöme icke gällde dem, som han omnämde.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen
framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevaran-
de punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och bi-
föll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 179—183.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 184, angående bidrag till föreningar, som anordna god orkester-
musik för allmänheten, m. m.

*Ang. stats-
bidrag till
orkesterföre-
ningar.*

Under punkten 226 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit
riksdagen att såsom bidrag till föreningar, som anordna god orkestermu-
sik för allmänheten, m. m. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av
56,500 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts
förslag, såsom bidrag till föreningar, som anordna god orkestermusik för all-
mänheten, m. m. för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 38,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnades på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Engberg**, som ytt-
rade: Herr talman! Under den här föredragna punkten förefinnes ingen
reservation. Det är ett enhälligt statsutskott, som står bakom den framställ-
ning, som här göres. När jag emellertid, herr talman, dristar ta till orda, sker
det därför att jag har en känsla av, att statsutskottet i detta stycke gjort sin
hemställan utan nödigt beaktande av vissa här mycket betydelsefulla syn-
punkter.

Jag erinrar herrarna, såsom ju också framskymtar i den korta recit, som
är given i utskottets utlåtande, om denna saks förhistoria. Ända sedan 1919
ha de tre orkesterföreningarna, Gävleborgs läns, Norrköpings och Nordvästra
Skånes, åtnjutit ett statsanslag å 18,500 kronor vardera. Härtill har under
sista tiden kommit ett inspektionsarvode på 1,000 kronor. Emellertid började

Andra kammarens protokoll 1935. Nr 22.

Ang. statsbidrag till orkesterföreningar. (Forts.)

situationen för dessa orkesterföreningar bli mycket, mycket brydsam. Det knakade i fogarna först nere i Skåne, där det visade sig, att föreningen icke kunde hålla sig uppe på de medel, som den hade att röra sig med. Det kom därför ifrån denna förening framställning om att få anslag av lotterimedel. Uti beslut den 31 december 1933 beviljade också Kungl. Maj:t föreningen i fråga ett lotteribidrag på 30,000 kronor. Emellertid inkom en framställning från musikaliska akademien, varav framgick, att, låt vara att förhållandena varit svåra för Nordvästra Skånes orkesterförening, förhållandena icke voro mindre svåra för Gävleborgs läns, och Norrköpings orkesterföreningar. Jag skall senare erinra om de rent proletära och underproletära avlöningsförhållanden, som gälla för dessa musiker. Denna framställning fick till följd, att vi inom regeringen vidtog åtgärden att mellan Norrköpings och Gävleborgs läns orkesterföreningar alldeles jämnt fördela de 18,500 kronor, som annars varit avsedda för Nordvästra Skånes orkesterförening. Det kom alltså 9,250 kronor på vardera föreningen, vadan, då anslaget till vardera förut var 18,500 kronor, totalsumman blev 27,750 kronor. Där stod alltså Nordvästra Skånes orkesterförening med sina 30,000 kronor av lotterimedel, där stodo Gävleborgs läns och Norrköpings orkesterföreningar med vardera 27,750 kronor. Man kunde nätt och jämnt men dock reda sig och dra sig fram inom denna ram. Detta var bakgrunden.

Statsutskottet har nu emellertid tydligen utgått från den uppfattningen, att i samma ögonblick som detta bidrag av lotterimedel gavs i slutet av år 1933 hade man möjlighet att här göra en besparing, i ty att här — detta synes mig vara statsutskottets tankegång — finnes pengar i överflöd. Man har nu därför från utskottets sida föreslagit en minskning med 18,500 kronor, eller med andra ord att de 9,250 kronor, som förr voro fördelade mellan Norrköpings och Gävleborgs läns orkesterföreningar nu icke längre skulle komma dessa till godo. Vilket blir nu resultatet, mina herrar, om riksdagen fattar det beslut, statsutskottet föreslår? Jo, här kommer Nordvästra Skånes orkesterförening att stå med ett bidrag av lotterimedel på 30,000 kronor, medan Gävleborgs läns och Norrköpings orkesterföreningar få vardera 18,500 kronor. En fruktansvärd differens, som herrarna omedelbart se, och vilken måste få till följd, att Kungl. Maj:t vid fördelningen av lotterimedlen blir tvungen att ta under övervägande frågan om bidrag till Nordvästra Skånes orkesterförening och bringa detta lotterimedelsanslag i överensstämmelse med vad de båda andra föreningarna få i statsanslag.

Jag sade tidigare, att jag något ville beröra hur detta verkar. Jag har utav de handlingar, som i denna fråga förelegat i såväl eklelesiastikdepartementet som handelsdepartementet antecknat, hur det ställer sig exempelvis för Gävleborgs läns orkesterförening. Där hade första och andra stämmorna år 1934 en avlöning av 270 respektive 243 kronor under sju arbetsmånader. Lägg nu märke till, att under de övriga månaderna finns det praktiskt taget icke någon annan förtjänst för dessa musiker. Detta gör att vederbörande få 160 respektive 140 kronor per månad under hela året. Jag vill vidare nämna, att Norrköpings orkesterförening under år 1934 hade tjugusex musiker under sju arbetsmånader med en avlöning av 175 kronor per arbetsmånad, vilket gör 100 kronor i månaden under hela året. Jag vädjar verkligen till kammarens ledamöter att tänka sig in i en sådan musikers ställning. Hans enda inkomst är vad han här förtjänar. Han får under året släpa sig fram på en inkomst av 100 kronor i månaden eller på 1,200 kronor om året. Mannen i fråga kan ju inte uppträda hur som helst. Han måste i regel uppträda i frack eller dylikt, och sådant kostar ju pengar. Sunda förnuftet säger, att det icke finns någon möjlighet för dessa musiker att kunna dra sig fram, ifall riksdagen här plockar

Ang. statsbidrag till orkesterföreningar. (Forts.)

ifrån dem 18,500 kronor. Resultatet blir en svältavlönning för alla, om man nu vill bibehålla samtliga dessa tre orkesterföreningar.

Jag har för min del den uppfattningen, att när riksdagen på sin tid gick in för anslag till dessa orkesterföreningar, detta skedde i den riktiga och sunda känslan av, att den svenska landsorten hade lika stor rätt som Stockholm, landets huvudstad, att ha tillgång till god konst, en tillgång, som jag för min del, som herrarna veta, försökt förverkliga på ett annat område. Vi skola inte här i landet skapa tillgång till konstnjutning bara för herrar och damer stockholmare, utan vi måste sörja för att skattedragarna ute i landet, vilka få betala kalaset för dylika institutioner, också kunna få någon motsvarande valuta. Jag vågar också hävda, att det verk, orkesterföreningarna utfört, varit av den allra största nytta för höjandet av den musikaliska kulturen ute i landet. Jag nämner som exempel Gävleborgs läns orkesterförening. Vad har icke denna orkester under Mowinkels skickliga, ja, jag vill nästan tillägga genialiska ledning åstadkommit? Hur har den icke lyckats att till orkestermusiken knyta ett allmänhetens intresse, som är oerhört stort? Sammalunda är fallet för Östergötlands och Skånes vidkommande. Vi stå här, mina herrar, inför ett landsbygdens intresse, ett landsortsintresse av första ordningen, vilket vi böra slå vakt om. Jag är övertygad om, att om de handlingar, som här varit tillgängliga för Kungl. Maj:t, och som jag delvis här redogjort för, legat inför statsutskottets ögon, statsutskottet icke fattat detta sitt beslut. Ty den summa, som här behövs för att dessa musiker skola kunna leva på en någorlunda människovärdig nivå och därmed också denna orkesterverksamhet hållas vid makt, kan enligt min åsikt icke sättas lägre än vad Kungl. Maj:t här äskat på detta lotteribidrag till Nordvästra Skånes orkesterförening.

Jag har ansett det vara en samvetssak att lägga fram dessa fakta inför kammarens ögon och till dess bedömande, innan kammaren går att fatta beslut. Ty beslutar kammaren i enlighet med statsutskottets hemställan, ha vi tre vågar att välja på, nämligen katastrof för Gävleborgs läns och Norrköpings orkesterförening, avveckling eller också en utjämning mellan bidragen till Nordvästra Skånes orkesterförening och de bägge andra, då alla tre komma i det bedrövliga förhållande, som med allt skäl musikaliska akademien påtalat. Jag vågar försäkra herrarna, att det sannerligen icke är någon överkantsberäkning som här gjorts. När det gällde lotterianslaget till Nordvästra Skånes orkesterförening, hade vi inom regeringen tillfälle att underkasta räkenskaperna och förhållandena inom denna orkesterförening en mycket ingående granskning, och vi kommo därvid till det resultatet, att man inte stod till svars med att icke hjälpa. Vi gävo därför dessa 30,000 kronor, men vi hade sannerligen inte drömt om att nu ställas inför det läget, att statsutskottet, med hänvisning till vad Nordvästra Skånes orkesterförening på detta sätt fått, plockar bort de 18,500 kronor, som fördelats mellan Norrköpings och Gävleborgs läns orkesterföreningar.

Jag vågar därför vädja till denna kammare, som jag vet har känsla för rättvisa och humanitet, att skipa denna rättvisa och ådagalägga denna humanitet i denna fråga och därför bifalla Kungl. Maj:ts i stället för utskottets förslag.

Vidare anförde:

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr statsrådet har mycket värtaligt ordat om musikens betydelse, om orkesterföreningarnas nyttiga verksamhet i landsorten och om de katastrofer, som skulle komma att inträffa på musiklivets område i detta land, därest riksdagen tager sig det orädet före att minska anslaget på 56,500 kronor med 18,500 kronor. Då statsutskottet föreslagit denna minsk-

Ang. statsbidrag till orkesterföreningar. (Forts.)
ning i anslaget, beror nog detta icke därpå att utskottet icke skulle i samma grad som Kungl. Maj:t uppskatta folkmusikens eller orkestermusikens betydelse. Här gäller det, om det skall bli reda och ordning i statens utgifter för dessa ändamål.

Om man känner till förhållandena något närmare, måste man säga sig, att den här punkten, så som den figurerar år efter år i åttonde huvudtiteln, är en fullkomlig löjlighet. De flesta av riksdagsmännen ha väl levat i den föreställningen, att de med detta anslag på 56,500 kunna understödja den populära musikverksamheten i landet och att de med detta årliga beviljande av detta anslag på visst sätt kunna kontrollera denna verksamhet. Så är ingalunda förhållandet. Det utgår, om jag ej är oriktigt underrättad, f. n. några 100,000 kronor från staten till denna musikverksamhet från annat håll, nämligen från lotterimedlen. Hur dessa medel fördelas har riksdagen ingen som helst möjlighet att öva något inflytande på. Skall man söka åstadkomma någon som helst reda i den här saken, vore det riktigast antingen att stryka denna punkt i 8:e huvudtiteln och hänvisa Kungl. Maj:t till att understödja denna verksamhet beträffande dessa båda orkesterföreningar på samma sätt, som man nu understödjer den övriga musikverksamheten i landet, eller också att kräva, att riksdagen får kontroll över fördelningen av de inflytande lotterimedlen. Den senare frågan har, om jag ej missminner mig, någon gång varit på tapeten. Men var och en förstår att vilken Kungl. Maj:t, som än sitter, tycker Kungl. Maj:t att det är bra att ha åtskilliga hundratusen för att icke säga miljoner kronor att fördela åt ena eller andra hållet utan att bli besvärad av någon som helst anvisning eller påtryckning från riksdagens sida. De tre orkesterföreningar, som under en följd av år åtnjutit anslag från denna post, ha fått vardera 18,500 kronor. När nu en av dessa tre orkesterföreningar fallit bort trodde vi, att de två återstående också om än med stor svårighet skulle kunna klara sig på samma anslag, som de fått förut, men det är tydligen icke meningen. Nu vill man fördela återstoden av anslaget, d. v. s. 18,500 kronor, på de två återstående föreningarna. Kungl. Maj:t bör reda upp den här saken med hjälp av lotterimedlen. Den där katastrofen, som man talar om, får Kungl. Maj:t söka förhindra med hjälp av medel, som Kungl. Maj:t har till sitt förfogande och vilka medel Kungl. Maj:t kan fördela utan att på något sätt fråga riksdagen om, hur det skall ske. Skall det göras någon ändring på denna punkt, kan jag ej finna annat, än att det klokaste vore, att återremittera punkten till statsutskottet, så att man möjligen till det nya betänkande, som då kommer, kan foga något uttalande om den eventuella nödvändigheten av att riksdagen för framtiden får kontroll också över lotterimedlen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmström: Herr talman! Jag har äran att vara vice ordförande i Gävleborgs läns orkesterförening och är alltså i någon mån inne i dessa förhållanden. Jag vågar göra mig till talesman här för samtliga orkesterföreningar och ber att få tacka herr statsrådet Engberg för hans omsorg om den verksamhet, som dessa föreningar bedriva, och för att han nu mot ett enhälligt statsutskott gått i härnad för att skapa rättvisa åt dem.

Jag vill säga till herr Jonsson i Eskilstuna, då han talade om, att det beviljas flera hundratusen kronor till denna verksamhet av lotterimedel, att dessa båda föreningar, varom det nu är fråga, nämligen orkesterföreningarna i Gävle och Norrköping, icke fått ett öre av lotterimedlen för sin verksamhet. Herr Jonsson i Eskilstuna blandar säkerligen ihop dessa statsunderstödda orkesterföreningar med en hel del sammanslutningar av amatörer, som bedriva dylik verksamhet. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att

Ang. statsbidrag till orkesterföreningar. (Forts.)

medlemmarna i de orkesterföreningar, varom nu är fråga, äro yrkesmusiker, icke amatörer. Man har ansett att likaväl som det här i huvudstaden behöves vissa statliga institutioner för musikverksamheten, behöves det också i landsorten, som herr statsrådet påpekade, musikinstitutioner. Dessa måste också bygga på yrkesmän. Det är alltså här icke fråga om amatörer, som äro sammanslutna i föreningar, som träffas några kvällar då och då och repetera. Här gäller det yrkesmän, på vilka man ställer mycket stora pretentioner. Dessa orkestrar ha skyldighet bl. a. att utföra symfonier, vilket mera sällan kan komma i fråga när det gäller amatörmusiker.

De siffror, som herr statsrådet nyss läste upp, tala för sig själva. Dessa yrkesmän måste leva på 100 kronor i månaden. Kammarens ledamöter förstå, vad det betyder. Jag kan meddela, att det tidigare gick ganska bra för dessa människor att leva på den lönen, därför att de då hade tillfälle att få extraförtjänster. De flesta voro anställda på biografer, där de sutto i kapellen och hade mångdubbelt så höga löner som från orkesterföreningarna. Men genom musikens maskinering, genom radion och särskilt genom tonfilmen har den av människor utövade musiken kommit i skuggan. Biograferna hava ej längre några kapell. Där har man, som sagt, maskinerad musik och därigenom äro dessa stackars människor ställda utanför varje möjlighet att få några extraförtjänster. Det är just detta, som gjort, att de nu kommit i ett mycket prekärt läge. Här talas ofta om svältlöner från olika håll. Vad skall man då kalla dessa löner! Tack vare den förhöjning, som genom förra årets tilldelning kom på föreningarnas i Gävle och Norrköping lott, ha lönerna för musikerna kunnat höjas, så att de fått det något bättre. Den höjning av anslaget, som Kungl. Maj:t tilldelat föreningen i Gävle, har nämligen använts just för att höja lönerna för orkestermedlemmarna. Nu skulle detta falla bort. Var och en förstår, hur det skall kännas för dem, som på detta sätt fått en liten glimt av bättre tider. Jag stryker under vad jag nyss sade. Här skall man skilja på amatörer, som på olika håll utöva musik och på dem, som det här är fråga om, nämligen yrkesmännen.

Som kammarens ledamöter ha sett, är ett särskilt anslag anvisat för inspektion av dessa orkesterföreningar. De stå nämligen under musikaliska akademiens inspektion och dess sekreterare gör resor och inspekterar deras verksamhet, ja, sekreteraren ställer sig ibland själv som dirigent för dessa orkestrar. Allt detta göres för att landsorten skall ha utövande musiker, som kunna hålla konsten på ett mycket högt plan. Vidare ber jag få erinra om att det icke blott är staten, som ikläder sig kostnader för upprätthållandet av dessa förenings verksamhet, utan även kommunerna. Det är således ett villkor förenat med statens anslag på 18,500 kronor, nämligen att de enskilda kommunerna skola prestera lika stort belopp. Stadsfullmäktige i Gävle anslå sålunda varje år en lika stor summa för föreningens verksamhet. Det är således icke bara staten, som får underhålla denna verksamhet.

Ja, herr talman, jag var fullkomligt överraskad, när jag bläddrade i statsutskottets utlåtande rörande 8:e huvudtiteln och såg, att man utan vidare strukit detta anslag på 18,500 kronor. Jag är mycket tacksam för att en ärad medlem i statsutskottet gjort ett uttalande om att man möjligen kunde skicka tillbaka denna punkt för ny behandling i utskottet. Jag skall därför begagna tillfället att yrka att denna punkt remitteras till statsutskottet. Jag vill dessutom uttala den förhoppningen, att statsutskottet verkligen sätter sig in i denna fråga, vilket statsutskottet tydligen icke haft tillfälle att göra.

Jag yrkar alltså, herr talman, att punkten måtte återremitteras till utskottet.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Gävle, *Hilding*, *Nyblom*, *Persson* i Undersvik, *Sjögren*, *Ward*, *Hermansson* och *Hedlund* i Östersund.

Ang. statsbidrag till orkesterföreningar. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till det därunder gjorda yrkandet om punktens återförvisande till utskottet för ny behandling, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 185 och 186.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Punkterna 187—196.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. statsbidrag till aktiebolaget Zanders mediko-mekaniska gymnastik.

Härpå föredrogs punkten 197, angående bidrag till aktiebolaget Zanders mediko-mekaniska gymnastik; och yttrade därvid

Herr **Holmgren**: Herr talman! Det zanderska gymnastikinstitutet har kommit i ekonomiska svårigheter. Skulle dessa allt fortfarande komma att existera, är institutet i behov av understöd. Enligt min mening har institutet gjort sig förtjänt av understöd till och med av allmänna medel. Den zanderska gymnastiken har under en följd av år utträttat ett i hög grad gagneligt och välsignelsebringande arbete icke blott i vårt land utan även i utlandet.

Som kammaren har sig bekant har den svenska sjukgymnastiken under senare åren undergått en omorganisation och utvecklingen går numera efter de riktlinjer, som ha dragits upp av den energiske och kunskapsrike representanten och företrädaren för detta område vid karolinska institutet. Men som så många andra starka och dugliga karlar är även denna representant måhända litet grand behäftad med despotism, visserligen en upplyst despotism men i alla fall despotism. Han sätter icke värde på några sparrisknappar, som sticka upp vid hans sida. Dem beskär han. Under sådana förhållanden är det klart, att andra riktningar inom sjukgymnastiken bli undertryckta. Det är dessa, som bli lidande. Det kan icke gå på annat sätt, men därigenom hålla vi på att få ett monopol inom sjukgymnastikens område. För min del är jag ej någon vän av monopol, inte ens på detta område. Ett visst mått av konkurrens är alltid sunt. Det stimulerar och det är livgivande o. s. v.

Jag har fått mottaga en del utalanden rörande det zanderska institutet, vilka jag ej vill undandraga kammarens protokoll. Här har nyligen varit i Stockholm en framstående representant för läkarkåren i Karlsbad. Han säger bl. a. att »de massörer utomlands, som nu för tiden inte bygga på svenska metoder, äro avgjort ur spelet, och exempelvis i vårt stora badhus i Karlsbad ha vi en hel Zandersal med över 60-talet Zanderapparater till patienternas förfogande». Professor Troell i Stockholm, ett namn som inte torde vara obekant, skriver följande: »På anmodan får jag härmed beträffande zanderska gymnastikinstitutet i Stockholm som min mening uttala, att det alltjämt har en viktig terapeutisk uppgift att fylla och att det med hänsyn härtill är väl förtjänt av allt det ekonomiska understöd det kan ernå. Jag skulle, även ur prestigesympunkt för vårt land, anse det för högst beklagligt, om tillfälliga ekonomiska svårigheter skulle tvinga till ett nedläggande av institutet.» I detta hans uttalande instämmer professor Josua Tillgren.

Generalfältläkaren i generalitetets reserv Fritz Bauer uttalar sig på följande sätt: »Då det hemställts till mig att göra ett uttalande rörande zanderska gymnastikinstitutet i Stockholm, vill jag härmed betyga, att jag anser dylika institut — av vilka det finns ett stort antal såväl i Tyskland som i

Ang. statsbidrag till aktiebolaget Zanders mediko-mekaniska gymnastik.
(Forts.)

Österrike anordnade efter mönster av 'moderinstitutet' i Stockholm — vara av stor betydelse, ej minst till hjälp för krigets offer, varför jag livligt hoppas, att för Zanderinstitutet i Stockholm måtte så ordnas ekonomiskt, att det må kunna allt jämt som hittills utöva sin gagnande verksamhet.» I detta intyg instämmer professor Einar Key, ett namn som likaledes torde vara bekant för kammararens ledamöter. Även överläkaren V. Öhnell instämmer i detta yttrande.

Livmedikus Robert Dahl yttrar: »Den zanderska gymnastikens betydelse och förtjänster äro sedan länge så erkända och omvittnade både inom och utom vårt land, att den ej behöver ytterligare rekommendation.»

»Vad Zanderinstitutet i Stockholm beträffar, anser jag dess största betydelse ligga däruti, att det erbjuder tillfälle till motionsgymnastik i en form, som är tilltalande för en mängd något äldre personer, som eljest överhuvud taget ej skulle kunna förmås, att skaffa sig vare sig motion eller gymnastik annat än under en kortare sejour vid bad- eller kurort. De skulle icke vända sig till någon av övriga nu existerande 'anstalter' eller 'kliniker'; de skulle helt enkelt bli utan sin välbehövlige motion.»

»Självt har jag för många patienter tagit institutets tjänster i anspråk såväl under föregående som nuvarande regim, har alltid varit nöjd med dess arbete och skulle mycket beklaga, om bristande intresse och uteblivet stöd skulle omöjliggöra dess fortsatta verksamhet.»

Jag har slutligen från kungl. gymnastiska centralinstitutet följande intyg: »Härmed intygas att 5 st. demonstrationer av Zanderinstitutets apparater och av deras användning under de sista 10 åren årligen ingått i programmet för utbildningen av sjukgymnastkursen vid gymnastiska centralinstitutet.» Yttrandet är undertecknat av G. Winroth, föreståndare.

Det förhåller sig nu så, att jag står såsom ensam reservant i denna punkt i utskottets utlåtande. Jag skall därför icke framställa något yrkande om bifall till min reservation, men jag vädjar till den frånvarande chefen för eklektiskastikdepartementet, att han ville vara god och av omhänderhavda medel eller av medel, som han till äventyrs kan få från sin regering, ställa till förfogande det lilla belopp 8,000 kronor, som behöves för att kunna hålla verksamheten vid det zanderska gymnastikinstitutet uppe. Genom att så göra kommer han att till de många goda gärningar, som han förut har på sin kredit-sida, foga ytterligare en.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 198—207.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 208.

Lades till handlingarna.

Punkterna 209—214.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härefter skedd föredragning av *punkten 215*, angående understöd åt den svenska folkhögskolan i Birkas inom republiken Estland m. m., anförde Ang. svenska folkhögskolan i Birkas m. m.

Herr **Jacobsson**: Herr talman! Under förevarande punkt har utskottet hemställt om avslag på trenne utav mig med flera uti denna fråga väckta motioner.

Ang. svenska folkhögskolan i Birkas m. m. (Forts.)

I den första av dessa motioner ha vi yrkat, att det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget på 5,000 kronor till den svenska folkhögskolan i Birkas måtte höjas med ett belopp av 3,000 kronor. Denna hemställan har av utskottet tillstyrkts med $\frac{2}{3}$ utav det begärda beloppet, varför man ju på den punkten får uttala sin tacksamhet. Det hade givetvis varit önskvärt, att det belopp, som begärts och mycket väl är behöfligt, hade kunnat tillstyrkas, men det torde vara lönlöst att här upptaga tiden med att begära propositions framställande i fråga om de återstående tusen kronorna.

I den andra motionen yrkade vi på ett anslag till den svenska folkskolan i Reval med 1,000 kronor, och i den tredje motionen på ett anslag av 2,000 kronor till det svenska gymnasiet i Hapsal. Beträffande de två sistnämnda motionerna säger utskottet, att det finner »de ändamål för vilka anslag begärts uti motionerna... behjärtansvärda». Men, fortsätter utskottet i motiveringen, »utskottet är emellertid icke berett att utan föregående, av Kungl. Maj:t prövad utredning tillstyrka anslag för berörda ändamål. Enligt utskottets uppfattning torde en dylik utredning kunna företagas utan större tidsutdräkt, . . .»

Frågan har visserligen fallit men den har fallit framåt och fallit kraftigt framåt. Då jag nu ser att ecklesiastikdepartementet icke är alldeles orepresenterat i kammaren, tillåter jag mig att anbefalla detta utskottets uttalande åt departementets särskilda uppmärksamhet, på det att proposition i frågan må kunna föreläggas nästa års riksdag.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 216—218.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 219.

Lades till handlingarna.

Punkten 220.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Vidare föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av väckta motioner angående utredning om rätten att idka hantverk; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Ang. lagstiftning rörande kringföringshandel.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande kringföringshandel.

Första lagutskottet hade förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionerna nr 23 i första kammaren av herr *Ehrnberg* och nr 27 i andra kammaren av herrarna *Hagberg* i Malmö och *Holmström*, motionen nr 335 i andra kammaren av herr *Andersson* i Grimbo *m. fl.* samt motionerna nr 13 i första kammaren av herr *von Heland m. fl.* och nr 28 i andra kammaren av herr *Andersson* i Dunker *m. fl.*

Ang. lagstiftning rörande kringföringshandel. (Forts.)

I motionerna I: 23 och II: 27 hade yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla dels om skyndsamt återupptagande av utredningen om lagstiftningen angående kringföringshandeln, med beaktande därvid av de synpunkter, som i motionerna anförts, dels ock om framläggande snarast möjligt inför riksdagen av förslag till bestämmelser i ämnet.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan berörda hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Med hänsyn till den utomordentligt välvilliga behandling, som första lagutskottet ägnat en av mig med flera i det ärende, som vi just behandlat, väckt motion, kan det kanske anses i någon mån otacksamt att nu stå upp och kritisera första lagutskottets behandling av denna fråga. Men det är ju så att mer vill mer ha, och i övrigt finner jag att första lagutskottets utlåtande nog ger anledning till vissa kommentarer.

Första lagutskottet har i år, sedan denna motion om reformerad lagstiftning rörande kringföringshandel blivit väckt, förklarat, att enligt dess uppfattning den nuvarande lagstiftningen ger möjlighet för de övervakande organen, nämligen länsstyrelserna, att jämförelsevis bra kunna komma till rätta icke bara med den gamla gårdfarihandeln utan även med den s. k. moderna gårdfarihandeln, som kommit till stånd genom vägväsendets utveckling och bilismens genombrott. Denna ståndpunkt från första lagutskottets sida är densamma som utskottet intog, när det behandlade den kungl. propositionen i detta ämne 1932. Utskottet argumenterade på samma sätt den gången. 1933 framlades en motion i ämnet. Utskottets ståndpunktstagande var alltjämt detsamma, liksom även 1934 och nu senast i år. Utskottet förmenar alltså, att man med hjälp av nuvarande lagstiftning mycket väl kan komma till rätta med de åsyftade förhållandena.

Under dessa omständigheter kan det vara av intresse att ta reda på vad de myndigheter säga, som ha sig denna övervakningsuppgift ålagd, nämligen länsstyrelserna. Härom utsåges ingenting uti första lagutskottets nu föreliggande utlåtande. Man kan emellertid få en ganska god bild utav länsstyrelsernas uppfattning i frågan, om man går tillbaka till den kungl. propositionen av år 1932. Av denna framgår, att praktiskt taget alla länsstyrelser instämde i lagutkastet, som fordrade restriktiva bestämmelser i fråga om gårdfarihandel. Men därutöver hemställde en hel mängd länsstyrelser om klart förbud mot varje art av gårdfarihandel, vilka länsstyrelser alltså gingo väsentligt längre än motionärerna i år vågat föreslå. De länsstyrelser, som således yrkade på rent förbud mot varje art av gårdfarihandel, voro länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Älvsborgs, Skaraborgs och Kopparbergs län. I detta yttrande instämde även en del magistrater och stadsstyrelser.

Av intresse är också att erinra om, att kommerskollegium, vår främsta auktoritet när det gäller näringsspörsmål, slöt upp på denna linje och sällade sig till dem, som ansågo, att en viss modernisering av näringsfrihetslagstiftningen i detta hänseende måste komma till stånd, så att man kunde få någon rätsida på de ganska oeffterrättliga förhållanden, som voro rådande. När propositionen framlades, visade det sig, att regeringen hade tagit mycket starkt intryck utav dessa utlåtanden, och i den kungl. propositionen föreslogos vissa restriktioner. Sedan kommer emellertid det mest intressanta i detta sammanhang, nämligen det faktum att andra kammaren för sin del biträdde denna restriktioner.

Ang. lagstiftning rörande kringföringshandel. (Forts.)

tiva linje i fråga om gårdfarihandeln. Den kungl. propositionen föll visserligen, men den föll därigenom att första kammaren gick emot densamma. Andra kammaren godtog den kungl. propositionen på sådant sätt, att kammaren biföll den reservation, som den gången framfördes av herr Larson i Lerdala m. fl. I denna reservation tecknades en bild av de besvärliga förhållanden som voro rådande på området, och i reservationen hemställdes om bifall till det kungl. förslaget. Detta blev också andra kammarens beslut. Kammaren har således tidigare uttalat sig för sådana restriktioner, som nu av årets motionärer ifrågasätts. Man får alltså säga, att denna kammare för sin del betygat, att avsevärda missförhållanden på detta område äro till finnandes.

Vilka äro då dessa missförhållanden? Jag skall naturligtvis icke med några detaljer här lämna en redogörelse för, huru gårdfarihandeln ter sig nu till dags. Jag kan dock peka på blott en sådan omständighet som att allmänheten, konsumenterna, utan varje tvivel närmast på grund av den s. k. moderna kringföringshandelns omfattning nu förmås att i ej ringa utsträckning köpa sekunda varor, köpa varor av mindre tillfredsställande kvalitet. Konsumenterna bli alltså på denna punkt i ganska stor utsträckning lidande. Men även ur en annan synpunkt måste förhållandena anses otillfredsställande. Sådant läget nu är, har den bofasta, skattebetalande detaljhandeln kommit i en mycket ogynnsam situation i förhållande till gårdfarihandeln. Den bofasta detaljhandeln är som bekant kringgårdad utav allehanda bestämmelser av social och hygienisk art, bestämmelser som icke träffa den ambulerande handeln. Vidare är ju den bofasta handeln underkastad butiksstängningslagen, som icke träffar den ambulerande handeln.

Dessutom tillkommer en synpunkt, som jag för min del anser vara viktig, nämligen skattesynpunkten. De ambulerande affärsmännen äro i mycket stor utsträckning icke åtkomliga för skattemyndigheterna. I varje fall kunna sålarna de många kommuner utanför hemkommunen, i vilka dessa gårdfarihandlare, vare sig de färdas i bil eller på motorcykel, utveckla sin verksamhet, få fatt uti vederbörande. De bli sålunda icke beskattade för de inkomster, de ha i en mängd kommuner utanför hemkommunen. Härigenom gå en hel rad, kanske redan hårt skattetyngda landsortskommuner miste om ej obetydliga inkomster. Det kan näppeligen vara rimligt att låta ett sådant förhållande fortgå. Ävenledes kan det nog ifrågasättas, huruvida dessa gårdfarihandlare i sina hemkommuner deklarerar på sådant sätt som de borde. Man har ju vissa erfarenheter utav att det brister åtskilligt även i fråga om deras bokföring.

Alla dessa synpunkter äro välkända för den reguljära handelns män. De ha gång på gång påpekats för myndigheterna; senast hade Sveriges köpmannaförbund i december en uppvaktning för regeringen, varvid man efter en ganska utförlig motivering yrkade på åtgärder för sanering av handeln i dessa avseenden. Emellertid synes icke denna uppvaktning — i varje fall icke hittills — ha lett till något resultat. Utskottet meddelar nämligen, att den framställning, som från Sveriges köpmannaförbund inkommit till Kungl. Maj:t den 18 december 1934, så vitt utskottet har sig bekant, »ännu ej blivit föremål för Kungl. Maj:ts prövning».

Jag finner, som jag sade för ett ögonblick sedan, att, om kammaren nu bifaller den av undertecknad med flera väckta motionen och alltså går emot första lagutskottet, sluter kammaren därigenom endast upp på den linje, som kammaren angav 1932, när kammaren biföll den av herr Larson i Lerdala m. fl. framförda reservationen, vilken ju i allt väsentligt till sitt innehåll innebär densamma som den motion, jag tillåtit mig avlämna. Godtager kammaren motionen, handlar den därmed också i konsekvens med det beslut, kammaren alldeles nyss fattade. Kammaren har tydligen blivit övertygad om att förhållan-

Ang. lagstiftning rörande kringföringshandel. (Forts.)

dena på hantverkets område äro sådana, att någonting måste göras, att en utredning måste komma till stånd, så att man kan få klarhet i frågan, huruvida en reglering kan genomföras.

Jag skulle tro, att kammarens ärade ledamöter, om de ville gå till botten även med de problem, vi här ha oss förelagda, skulle komma till samma uppfattning som beträffande hantverket, nämligen att förhållandena i mycket stor utsträckning äro oeffterrättliga och påkalla ett ingripande, d. v. s. ett ingripande som till en början skulle få formen av en utredning. Jag har icke synnerligen stora förhoppningar att ett bifall till min motion, som ju är enhälligt avstyrkt, skall leda till något resultat, men när det gick så bra nyss i fråga om hantverket, dristar jag mig i alla fall, herr talman, att hemställa om bifall till den av mig i detta ärende väckta motionen, nr 27.

I detta anförande instämde herrar *Lithander, Holmström* och *Liedberg*.

Herr **Andersson** i Grimbo: Herr talman! Kringföringshandeln med de varor, som särskilt åsyftas i den motion, som avgivits av mig jämte flera av kammarens ledamöter — alster av hemslöjd samt lantmanna- och trädgårdsprodukter — har under de senaste åren och i synnerhet sedan bilarna kommit mera allmänt i bruk fått en helt annan omfattning än tidigare, en omfattning som uppenbarligen strider mot lagens mening. Den sedan gammalt gällande näringsfriheten i detta avseende torde ursprungligen vara avsedd att giva tillverkarna eller odlarna rättighet till dylik kringföring av deras alster.

Numera har emellertid en hel handelskår bildats, som på detta sätt far långa vägar och många gånger översvämmar en del mindre städer och samhällen med sina varor. De besöka visserligen även större städer, men för dessas vidkommande kanske det inte betyder så mycket. Men när de komma till mindre samhällen, inverkar deras saluhållande av dessa varor menligt och rubbande på affärlivet. Det borde ju vara hemortens producenter förunnat att tillgodose marknaden med dess behov av ifrågavarande alster, och det borde vara deras rättighet att svara för att tillförseln blir så jämn som möjligt och att priserna hållas på en sund nivå. Man får väl se saken så, att det är de bofasta försäljarna, som skola sköta om denna reglering och icke tillfälliga handlare, som komma långt ifrån med sina ofta sekunda varor.

Som föregående talare påpekade, syftar motionen givetvis icke till att komma åt producenterna på platsen eller dem, som äro i deras tjänst fast anställda. Motionen åsyftar de ambulerande månglarna, som ju icke i likhet med ett samhälles bofasta odlare och försäljare erlægga skatt för inkomsten av sin rörelse. Härutinnan förefinnes en lucka i lagen, det råder en oegentlighet på detta område, som förr eller senare måste rättas till. Nuvarande bestämmelser ge ofta anledning till en onaturlig och illojal konkurrens. Det är, som jag nyss framhöll, de bofasta handlarna, som rätteligen skola sörja för tillhandahållandet av dessa förnödenheter.

Det göres nu på alla håll så mycket för småbrukare. Det vore därför inte mer än rätt att man även tänkte på de småbrukare, som beräkna få en liten inkomst från sina små områden och sina trädgårdstäckor, när de en gång kunna sälja sina produkter därifrån. Komma då tillfälligtvis dessa långväga handlare med stora fullastade bilar, fördärva de marknaden helt och hållet, givetvis till betydligt men för de på platsen boende mindre odlarna, vilka man väl får anse i första hand borde ha en smula rätt till marknaden.

Utskottet har i motiveringen till sitt avslagsyrkande anfört ett i mitt tycke synnerligen egendomligt skäl. Utskottet anser nämligen att det skulle vara synnerligen svårt — för att icke säga »praktiskt uteslutet» — för vederbörande

Ang. lagstiftning rörande kringföringshandel. (Forts.)

handelsmän att skilja mellan deras egna produkter och dem, som de inköpt eller som lämnats dem i kommission. Första lagutskottet tycks inte ha så höga tankar om vårt rättsväsende och våra myndigheter. Om man jämför detta område med ett annat, så ha exempelvis domstolarna bland annat till sin uppgift att reda upp tjuvnadsbrott. När det härvidlag gäller att skilja mellan att stjäla och att hitta, torde det vara förfärligt svårt att dra den gränsen, men det ha de i alla fall gjort. Jag har inte hört, att några tråkigheter uppkommit därvidlag. Då man kan reda ut sådant, som är mycket mera tvistigt, borde man också kunna klara upp detta, ty antingen är det väl det ena eller det andra. Antingen har man väl köpt varan eller producerat den själv. Det kan inte vara några tvetydigheter i detta fall.

I övrigt kan jag i mångt och mycket instämma med den förste ärade talar-
ren, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Häruti instämde herrar *Pettersson* i Dahl och *Eriksson* i Toftered.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Det kan knappast tjäna något till att även i år taga upp någon större debatt om kringföringshandeln, eftersom riksdagen alla år sedan 1932 visat sig obenägen att gå in för det utredningskrav, som motionärerna ställt.

Första lagutskottet motiverar sitt avslagsyrkande därmed, att den egentliga gårdfarihandeln redan nu är underkastad så restriktiva bestämmelser, att några önskemål att skärpa desamma knappast kunna med framgång framställas. Den moderna kringföringshandeln är enligt utskottets mening underkastad samma restriktiva bestämmelser som den gamla gårdfarihandeln.

Första lagutskottet skall gärna medgiva, att det finns fall, då kringföringshandel är till förfång inte bara för konsumenterna utan även för de bofasta handlandena samt är ett oting i fråga om beskattning. Men den moderna kringföringshandeln kan inte falla under samma hårda dom som den kringföringshandel, som existerade för ett tiotal år sedan. Våra moderna affärer betjäna konsumentkretsen med att kringföra från egna butiker produkter av hög kvalitet, försälja dem från ambulerande försäljningsbutiker, mot vilka icke rimligen klander kan riktas. De uttränga den kringföringshandel, som har ockrat på kundernas oförmåga att förstå kvaliteten och att kunna bedöma vad de köpa. Den moderna kringföringshandeln, som vi nu tala om, tjänar ett legalt intresse. Den är till gagn för konsumenterna och är icke till förfång för kommunerna i skattehänseende.

Alla de skäl, som lagutskottet uppräknat för sitt ståndpunktstagande, äro fortfarande bärande. Att riksdagen nu skulle gå in för ett utredningskrav, sedan riksdagen tre år å rad avslagit frågan om en moderniserad kringföringshandel, finner jag orimligt, eftersom den utredning, som låg till grund för propositionen 1932, var så pass omfattande — om man får döma efter det antal år, som utredningen tog — att den borde vara tillräcklig för att man skall kunna taga ställning till frågan.

Jag vill inte yttra mig om herr Anderssons i Grimbo senaste yrkande liksom inte heller om det yrkande, som går ut på att lagstifta speciellt emot kringföringshandel med köttvaror. Allt vad vi här talat om faller under herr Hagbergs i Malmö m. fl. motioner, och då motionärerna icke kunnat förebära så starka skäl för sin ställning, att de kunnat jäva lagutskottets mening i frågan, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Grimbo: Herr talman! Jag har blivit närmare uppmärksamgjord på utskottets tolkning av min motion och skall av den anled-

Ang. lagstiftning rörande kringföringshandel. (Forts.)
ningen, herr talman, be att få återtaga mitt yrkande. Jag har sålunda icke något yrkande i denna fråga.

Herr *Eriksson* i Toftered instämde häruti.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Endast ett par ord till herr Hedlund i Östersund. Han förmenade, att vad första lagutskottet här anfört icke blivit jävat från motionärernas sida och icke heller blivit jävat av utvecklingen.

Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att vad herr Hedlund här anfört är detsamma, som anfördes i motsvarande debatt i andra kammaren 1932 men då ansågs vara av den beskaffenhet, att kammaren gick emot denna argumentering och i stället anslöt sig till den av herr Larson i Lerdala m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag ber att få återtaga mitt instämmande i herr Anderssons i Grimbo yttrande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionen II: 27; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Vidare förekom till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 29, i an-*Ang. katalog-*
ledning av väckt motion angående utredning rörande katalog- och postorder-*och postorder-*
affärerna och reglering av den därmed sammanhängande agentverksamheten *affärerna*
och kringföringshandeln. *m. m.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 250, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Holmström m. fl.* anhållit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande katalog- och postorderaffärerna och reglering av den därmed sammanhängande agentverksamheten och kringföringshandeln.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Holmström**: Herr talman! Utskottets korta avfärdande av motionen synes vittna om en missuppfattning beträffande såväl själva frågan som motionens innehåll och syfte.

Frågan om postorderaffärerna och kataloghandeln har vid flera tillfällen varit uppe i samband med reformkrav och utredningar rörande näringslagstiftningen. Det är alldeles riktigt, att man därvid till en början särskilt tog sikte på denna handels nackdelar ur synpunkten av *illojal konkurrens*; det var sämre varor, som man sökte sälja genom braskande reklam och vackra bilder. Efter hand kom man emellertid till insikt om, att problemets kärnpunkt ligger i framträdandet av en ny distributionsform, en distributionsform, som liksom så många andra företeelser på det ekonomiska livet inte varit förutsedd vid näringsfrihetsförordningens tillkomst. Det är alltså felaktigt att karakterisera motionen såsom huvudsakligen syftande till att borteliminera en eller annan form av *illojal konkurrens*, i den mån denna konkurrens anses utgöra ett vilseledande av allmänheten. Motionen berör endast med några rader den

Ang. katalog- och postorderaffärerna m. m. (Forts.)

frågan, och härvid har uttryckligen betonats, att svårigheten ligger i sammanblandningen av parti- och detaljhandel.

I detta sammanhang må erinras om, att denna lag om illojal konkurrens hittills visat sig vara ganska ineffektiv. Den är mycket vagt formulerad, så att den knappast kan tänkas användas vid sådana fall, där varor utbjudas till enskilda köpare, då ju lagen kan tillämpas endast när det gäller felaktiga uppgifter till ett större antal personer och då dessutom en sådan anmälan mot en försäljare, som bryter mot nämnda lag, måste anhängiggöras av näringsidkare på den plats, där brottet begåtts, eller av sammanslutning av näringsidkare. Det torde under sådana förhållanden vara klart, att nämnda lag beträffande försäljning, som äger rum genom agenter, katalog- och postorderaffärer, icke kan komma till användning. För övrigt torde det också vara bekant, att de försäljare, som uppträda även såsom agenter för postorderaffärer, många gånger och kanske i de flesta fall gå till väga på ett sådant sätt, att kunden genom övertalning eller tvång förmås köpa varor, som han strängt taget icke har behov av och därigenom nödgas avstå från att tillfredsställa det nödvändiga och dagliga behovet.

Vad motionen har velat betona är, att postorder- och kataloghandel vållar såväl den ordinarie detaljhandeln som den ordinarie partihandeln stora svårigheter genom den bristande boskillnad, som med avseende å postorder- och kataloghandeln råder mellan dessa båda distributionsformer, och dessa svårigheter ha ävenledes stor betydelse för allmänheten. När utskottet framhåller, att distributionsformen också torde göra det lättare för folk på mera avlägsna orter att anskaffa vissa varor, kan detta påstående med fog bestridas, åtminstone om man med vissa varor avser nödvändighetsvaror. Den ordinarie handeln torde i alla avseenden både vilja och kunna tillgodose ifrågavarande varubehov. Men om postorder- och kataloghandeln skall få lov att till några få orter i landet koncentrera varuomsättningen till stora och framför allt avlägset liggande områden, måste resultatet bli, att den bofasta handeln på grund av minskad omsättning tvingas att i första hand på den återstående delen av omsättningen beräkna högre vinstmarginal och kommer därigenom så småningom att tvingas ur konkurrensen, varefter ortens befolkning blir av med sin ordinarie leverantör av nödvändighetsvaror. Ty det måste betonas, att postorder- och kataloghandel aldrig kan tillgodose vederbörande befolknings hela varubehov. Till detta kan jag anknyta vad som i den föregående frågan anfördes av herr Hagberg i Malmö angående betydelsen av den bofasta handeln, vilkas utövare betala skatt till sina respektive kommuner och ofta där ha fastigheter o. s. v., medan däremot de agenter, som fara omkring och sälja åt dessa postorderaffärer, väl aldrig lära deklarerera för de inkomster, de få på denna sin agenturverksamhet.

När utskottet sedan hänvisar till de frivilliga överenskommelser, som träffats mellan detalj- och partihandlare, kan det framhållas, att dessa överenskommelser i stor utsträckning blivit ineffektiva just på grund av att det med nuvarande lagstiftning synes fullkomligt ogörligt att åstadkomma den förut omnämnda boskillnaden mellan parti- och detaljhandeln. Jag vill också framhålla, att frivilliga överenskommelser i princip naturligtvis äro bättre än lagstiftning, men om, som i dessa fall, överenskommelserna, enligt vad erfarenheten nu har givit vid handen, inte kunna göras effektiva på annat sätt än genom privata tvångsätgärder, så bidra de dylika överenskommelser endast till att öka antalet av »ekonomiska stridsätgärder», som denna riksdag i annat sammanhang får att syssla med.

Då slutligen utskottet gör gällande, att de varor, som postorderaffärerna försälja, i icke ringa utsträckning tillverkas genom s. k. hemindustri, måste

Ang. katalog- och postorderaffärerna m. m. (Forts.)

detta bero på en oförklarlig obekantskap med de verkliga förhållandena. Ett studium av postorderkatalogerna ger vid handen, att endast en obetydlig del, uppskattad till omkring fem procent av de utbudna varorna, härstammar från hemindustri. Det är huvudsakligen den textila storindustriens alster, såväl inhemska som utländska, och i icke ringa del ryska och japanska dumpingvaror, som utbudas. Hemindustrien hade ju även före postorderaffärernas utbredning nått en betydande utveckling tack vare de kanaler till konsumenterna, som den ordinarie parti- och detaljhandeln erbjudit. Det vore säkerligen olyckligt för hemindustrien, om den inte skulle få begagna sig av dessa medhjälpare, utan endast ha att lita till postorderaffärerna.

Jag vill till slut, herr talman, beklaga att inte utskottet ansett det lämpligt att underställa denna fråga några yttranden från organisationer och sammanslutningar, som ha erfarenhet på detta område. Det är ju inte alls ovanligt, att man remitterar frågor av detta slag till Sveriges Köpmannaförbund, Sveriges Grossistförbund och andra sådana sammanslutningar, men märkvärdigt nog har utskottet inte alls ansett det i detta fall vara lämpligt. Jag vet, att över 50 köpmannasammanslutningar i Norrland och Dalarna ha låtit till utskottet eller dess ledamöter komma uttalanden — jag tror i de flesta fall direkt till utskottet — vari de instämt i motionens syfte, men något meddelande därom står till min förvåning inte alls intaget i utskottets utlåtande.

Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till vår motion.

Med herr Holmström förenade sig herrar *Hagberg* i Malmö, *Lithander* och *Olofsson* i Digernäs.

Herr Weijne: Herr talman! Då jag har den äran att representera den bygd, som direkt i motionen utpekats såsom centrum för den handel, som här är vidrörd, skall jag be att få säga några ord.

Jag kan då inte undertrycka två reflexioner. Den ena är den, att det är ganska underligt, att denna motion kommit just nu. Jag minns ifrån min ungdom, hur man i stugorna litet varstädes hittade kataloger från John Fröberg i Finspång och Ahlén & Holm i Insjön. De här postorderaffärerna äro ingen ny historia. De äro tvärt om mycket gamla, och även beträffande Boråsarten sträcka de sig tillbaka till tiden omkring sekelskiftet.

Den andra reflexionen är den, att man på håll, där man ständigt talar om arbetets frihet och rätten att få fritt försörja sig, ofta kommer med motioner om ingripande, som sannerligen inte äro uttryck för den synpunkten, att var och en skall få fritt försörja sig.

Det är, herr talman, så, att olika bygder få med nödvändighet ett olika beskaffat näringsliv. I Sjuhäradsbygden runt omkring Borås är jordbruket kargt. Befolkningen har sett sig nödsakad att taga i utbyte andra näringskällor, och det är ju väl känt, att man där sedan gammalt har en omfattande hemindustri. Jag vet nu inte, varpå herr Holmström stöder sina siffror, att postorderaffärerna endast i ringa omfattning skulle sälja varor från hemindustrien. Så långt min erfarenhet sträcker sig, vet jag, att de firmor i Borås, som syssla med postorderaffärer, inte bara direkt ge sysselsättning åt ett mycket stort antal personer, som äro kontors- och lageranställda, utan också indirekt ge sysselsättning åt småbönder och deras familjer i en mångfald socknar i Sjuhäradsbygden.

Jag vill till kammarrens protokoll få antecknat, att den motion, som här föreligger till behandling, har väckt en betydande oro just i den del av landet, som här har blivit utpekad, och jag är övertygad om, att om man skulle genomföra en reglering, som väl närmast skulle bli ett förbud mot postorder-

Ang. katalog- och postorderaffärerna m. m. (Forts.)

affärer, skulle detta betyda ett mycket hårt slag för en av de kargaste bygderna i landet.

Jag tror nu, herr talman, att när denna motion är enhälligt avstyrkt av första lagutskottet, den näppeligen vinner bifall. Jag tillåter mig uttala ett tack till första lagutskottet för den behandling, som det har givit denna fråga, och jag vill helt allmänt säga, att det vore önskligt, att man inte petade på den s. k. friheten att försörja sig på en mängd punkter, där det inte kan åberopas några starkare skäl för samhällets ingripande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Olovson* i Västerås, *Ryberg*, *Hansson* i Rubbestad, *Niklasson* och *Hansson* i Trollhättan.

Herr Larsson: Herr talman! Även jag är liksom herr Weijne från den bygd, som motionen riktar sig emot. Man säger nämligen i motionen, att postorderaffärerna framför allt ha sitt säte i Borås.

Det torde vara allmänt känt, förmodar jag, att Borås är en mycket raskt tillväxande industristad, vars huvudsakliga tillverkning består av textilartiklar, bomulls- och ylleveror. Dessa textilier föras till avsevärd del ut i marknaden i färdigarbetat skick såsom färdiga beklädnadsplagg. Färdigställandet av desamma genom sömnad, stickning och dylikt sker huvudsakligen genom hemarbete, mestadels på landsbygden omkring Borås i den s. k. Sjuhärdsbygden. Detta tillgår så, att råvaran, om jag så får säga, utlämnas till de små hemmen på bygden, som där med tillhjälp av stick- och symaskiner färdigställa arbetet och därigenom skaffa sig en i regel alldeles nödvändig utkomst. På grund av sin ringa vikt lämpa sig dessa artiklar särskilt väl — helst då det gäller mindre poster — för distribuering genom postverket. Att sända dem per post är betydligt billigare än att sända dem med järnväg eller på annat sätt. Detta torde vara en orsak till de många postpaketsförsändelserna ifrån Borås, som motionärerna anföra som exempel på ifrågakarande rörelses omfattning. Att såsom motionärerna draga upp en jämförelse i detta fall mellan de två ungefär lika stora städerna Gävle och Borås är oriktigt. Den ena staden har sin industri och sin handel baserad på lättare artiklar, som i avsevärd mån lämpa sig för distribuering med posten, under det att den andra staden har sin handel och industri inriktad mera på tyngre varuslag, som kräva distribuering på annat sätt.

Motionärerna beteckna postorderaffärerna såsom ett nytt affärssystem. Denna framställning är icke riktig i vad det gäller Boråsbygden. Det finns affärer i denna bransch, som, enligt vad som upplysts mig, pågått i trettio års tid. Att företagen sedan under årens lopp kunnat utöka sin verksamhet och sin omsättning, tycker jag tyder på att de vunnit den köpande allmänhetens förtroende och fått en fast kundkrets. Hade dessa affärer bedrivits på ett illojalt sätt, tror jag icke att deras verksamhet under alla dessa år kunnat stå sig i konkurrensen med andra affärer. Borås är, som jag nämnde, centrum för hela Sjuhäradsbygden, ett område, där det bedrivs hemarbete i långt större utsträckning än på andra håll i landet. En mängd mindre jordbrukare och lägenhetsägare m. fl. ha inom denna bygd sin huvudsakliga bärning av detta hemarbete. Man kan med fog säga, att det är många tusen personer, som ha sin utkomst därav. Fabriksindustriens utveckling har gjort, att de alster, som frambringas genom hemarbetet, ha att kämpa mot en oerhört hård konkurrens från fabriksvarorna. Detta nödvändiggör, att omkostnaderna för försäljning av produkterna måste göras så låga som möjligt. Skulle hemindustrien genom lagstiftning utestängas från ett billigt distributionsätt —

Ang. katalog- och postorderaffärerna m. m. (Forts.)

och genom postorderaffärerna blir distribueringen billig — kommer hemindustrien icke att kunna uthärda konkurrensen med fabriksindustrien utan komma att ödeläggas och försvinna. Hur skall det då gå för alla dessa tusentals människor, som hittills kunnat skaffa sig en nödtorftig bärning?

Jag är övertygad om att detta är ett ganska allvarligt problem. De oarter, som motionärerna påstå följa med postorderaffärerna, äro säkerligen till finnandes även inom andra affärer. Det är klart, att oarterna böra på ett lämpligt sätt avlägsnas, men att därvid ingripa på lagstiftningens väg och snöra in näringslivet ytterligare tror jag icke är rätta sättet. Vad Boråstrakten beträffar vill jag nämna, att de företag, som där arbeta inom ifrågasvarande bransch, energiskt gått in för att bekämpa oarterna. Genom bildandet av en förening, i vars stadgar finnas intagna villkor och bestämmelser för försäljning till olika kategorier av köpare, söker föreningen på allt sätt få fram ett hållbart och sunt affärssätt. Jag är för min del övertygad om att denna väg är den rätta och riktiga för att skapa ordnade förhållanden och för att borteliminera de oarter, som eventuellt finnas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Petersson* i Lerbäcksbyn instämde häruti.

Herr **Holmström**: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att när min motion delades på Västgötabänkarna, den råkade in i ett riktigt getingbo, i synnerhet vad det gäller Älvsborgsbänkarna. Jag finner det alldeles naturligt, att representanterna från denna bygd reagera mot motionen och att de vilja göra sig till talesmän för den verksamhet, som anlitar postordermetoden. Men det är också helt naturligt, att den, som är utanför den bygden och som ser skadeverkningarna av denna trafik, reagerar på sitt sätt. Jag vågar påstå, att bakom mig stå stora mängder av folk i Dalarna och hela Norrland, där just denna metod tillämpats, kanske mer än på andra håll i landet och där man sett skadeverkningarna gå ut över i första hand de olika bygdernas ordinarie handlande.

Herr *Weijne* insinuerade — och därvid riktade han sig väl mot mig — att man ena gången står och förfäktar ett fritt näringsliv gentemot monopolsträvandena o. s. v. och andra gången talar för motsatsen. Ja, jag förfäktar ett fritt näringsliv för alla de människor, som förtryckas av denna postorderverksamhet.

Här har talats om betydelsen av hemindustrien i Västgötabygderna. Jag har redan påpekat, att det är fullkomligt felaktigt att tro, att denna har stor andel i postorderverksamheten. Det är en mycket liten del av postorderverksamheten, som bygger på hemindustrien, det rör sig ju därvidlag till mycket stor del om utländskt kram, som importeras till dumpingpriser. Det är icke alls meningen att komma åt hemindustrien i Västgötabygderna, utan avsikten vore, att man genom utredningen skulle kunna finna en möjlighet att få denna verksamhet, liksom all annan produktion, inramad i det gängse distributions-systemet.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Jag vill bara säga några ord rörande den s. k. kataloghandeln.

Den är en sak, som bör stävjas. Det är ju så, att folk får syn på dessa kataloger, där det utbjuds alla möjliga sorters varor, och lockas att köpa. Men den som köper får icke se varan utan måste lita på vad som är skrivet i katalogerna om hur förträfflig varan är och får tro på de fina illustrationerna. På det sättet narras t. ex. ungdom och tjänstefolk att köpa en hel del, som

Ang. katalog- och postorderaffärerna m. m. (Forts.)

bara är strunt. Jag har sett exempel på sådant flera gånger. Det hela är bara ett sätt att lura enfaldigt folk att köpa, och det är en trafik, som bör stävjas.

Jag ber att få instämma i herr Holmströms yrkande.

Herr Weijne: Herr talman! Herr Holmström säger, att han är anhängare av ett fritt näringsliv, och vill påstå, att det härvidlag icke är tal om något ingripande, som skulle strida mot ett sådant. Vad han vill ha, säger han, är ett fritt näringsliv för handlandena ute i bygderna. — Då jag talar om ett fritt näringsliv, menar jag, att varje näringsgren, som uppstår och visar sig ha naturliga betingelser för att leva, skall ha rätt att existera, så länge den håller sig inom lagens gränser. Detta är vad jag menar med ett fritt näringsliv, och det är detta högern titt och tätt säger sig vilja slå vakt om. Därför har man alla skäl att förvåna sig, när man från högerhall kommer med den ena motionen efter den andra och gör avsteg från den princip, man på det hållet säger sig förfäktat.

Herr Lithander: Herr talman! Det herr Olofsson i Digernäs framhöll är just kärnpunkten: de som köpa varor, få icke se vad de köpa. Visserligen kunna de skicka tillbaka varorna, om de vilja betala returfrakt, men de ha icke samma möjlighet att kontrollera vad de få, som den som går in och köper hos en bofast köpman, som under tävlan med andra har ett givet intresse att tillhandahålla det bästa möjliga. Det är den fördelen, som allmänheten icke får genom ifrågavarande slags affärer.

Man säger, att det härvidlag skulle vara tal om ett ingrepp i den fria handeln. Det är naturligtvis meningen, att man skall försöka bevara möjligheten för på olika orter bofasta köpmän att bedriva sin verksamhet och tillse, att kommunerna få skatteinkomster, som eljest skulle gå ifrån dem. Jag vill instämma med dem som hävda, att det ingalunda är meningen att undandraga hemindustrien avsättningsmöjligheter. Tvärtom tror jag, att man främjar hemindustrien, om man bevarar möjligheten för de bofasta köpmännen på olika orter att få ut sina varor på marknaden och få ut dem på ett sådant sätt, att de som köpa få se och veta vad de köpa.

För övrigt har man bara begärt en utredning, och de eventuella nackdelarna komma naturligtvis fram under en sådan utredning. Jag tycker, att man icke bör vara rädd för att undersöka en sak som denna. Det finns givetvis de, som göra sitt allra bästa att förse avnämarna så bra som möjligt, men det finns också många, som icke göra detta, och det är då allmänheten icke har det skydd den behöver vid sina inköp.

Jag tycker, att motionen är befogad. En utredning kan icke skada, och därför ber jag, herr talman, att få instämma i herr Holmströms yrkande.

Herr Holmström: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten, men jag vill gentemot herr Weijne framhålla, att den näringsfrihet jag talar om måste hägnas av lag. »Frihet under lag» är ju en känd paroll. Här gäller det att skydda de smås frihet gentemot vissa stormakter, som hota den.

Det är mycket möjligt, att den utredning, som är ifrågasatt, helt enkelt skulle kunna skapa bättre möjligheter för Västgötahemindustrien genom att borteliminera det osunda inslag, som nu dominerar och som herr Olofsson i Digernäs och herr Lithander talade om. Det är just dessa utväxter, som utredningen syftar att komma åt, och naturligtvis icke den lojala verksamhet, som bedrivs — i synnerhet icke den verksamhet som bedrivs i hemmen i Västgötabygdena.

Ang. katalog- och postorderaffärerna m. m. (Forts.)

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Det förefaller mig vara en ganska hopplös uppgift för herr Holmström att göra sig till riddare för näringsfriheten samtidigt som han år efter år kommer med framställningar om att man skall snöra in vissa näringsgrenar i en tvångströja av det slag, att t. o. m. vi, som gå långt i fråga om statsingripanden, måste reagera. Det går icke, herr Holmström. Man måste välja den ena vägen eller den andra.

Jag begärde emellertid icke ordet för att säga detta utan närmast för att ge en replik till herr Lithander. Det är icke riktigt, när herr Lithander säger, att man med dessa motioner icke vill åt hemindustrien i Västgötabygden. Jag misstänker, att om herr Lithander läser motionen litet grundligare, skall han finna, att denna hemindustri skulle få ytterligt svårt att leva kvar, om man skulle gå med på de krav motionärerna ställa. Hemarbetet och hemindustrien i Boråstrakten har det talats om förut. Jag skall icke vidare gå in på den saken men vill bara erinra om att hemindustrien levt kvar och blivit en verklig hjälp för den fattiga befolkningen därnere. Den är beroende av denna billiga distributionsmetod, och stryper man denna, kan jag icke se, att det finns möjlighet för hemindustrien att existera. Detta är kärnan i det hela. Jag vill vidare visa på att det är en mycket betydande förvärvsverksamhet det här är frågan om. Postorderaffärerna i Boråsarten gå årligen upp till mer än 20 miljoner kronor. Det är sannerligen icke fråga om småsaker.

Nu säger herr Holmström, att motionen väckt särskild oro uppe i Älvsborgsbänkarna — främst bland representanterna för södra delen av Älvsborgs län, förmodar jag. Ja, det är möjligt, men detta kan också bero på att dessa representanter känna till förhållandena och veta, vilka verkningar som skulle följa av ett bifall till motionen. Själv skulle jag vilja vittna om att det arbete, som nedlägges av denna hemindustri, sannerligen icke är av den art, att det bör ge anledning till nedsättande omdömen om verksamheten. Från de trakter av landet, som jag närmast känner, försäljes en betydlig del av dessa alster, och jag vågar säga, att hemindustrien där skaffat sig en praktiskt taget fast marknad och en kundrets, som regelbundet återkommer. Det är enligt min mening ett gammalt hederligt affärssystem, genom vilket man försäljer goda varor till rimliga och hederliga priser.

Från dessa utgångspunkter måste jag, herr talman, mycket allvarligt yrka bifall till första lagutskottets hemställan.

Herr **Petersson** i Lerbäcksbyn: Herr talman! Då det från flera håll försäkrats, senast av herr Lithander, att motionen icke har sin udd riktad mot hemindustrien, ber jag att utöver vad som anförts från föregående talares sida få fråga, varför man i motionen låtit just förhållandena i Borås och Boråstrakten få spela en så utomordentligt framträdande roll i motiveringen. Om herrarna ha tillgång till motionen, skola ni finna, att man utförligt sysslar med förhållandena i denna trakt och bland annat gör denna ytterligt missvisande jämförelse mellan antalet från Borås och antalet från Gävle expedierade paket. Det är inte möjligt annat än att vi måste uppfatta motionen såsom riktad mot en form av affärsverksamhet, som i vår bygd på grund av särskilda betingelser intar en framträdande plats och för bygdens ekonomi har en mycket stor betydelse och som väl näppeligen kunnat bestå och vinna utbredning, om den icke fyllt en förnuftig uppgift inom varudistributionen. Det är sålunda ganska naturligt, att vi reagera mot den framstöt som här gjorts.

Jag skall, då saken utförligt belysts av mina kamrater, inte vidare ingå i ett bemötande av vad som framförts från motionärernas sida utan hemställa till kammarens ledamöter att följa utskottets hemställan och avslå motionen.

Ang. katalog- och postorderaffärerna m. m. (Forts.)

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Det har under debatten mycket ordats om näringsfriheten och vad som därmed sammanhänger, och man menar, att det här gäller ett anslag mot näringsfriheten just från de kretsar, som borde slå vakt kring näringsfriheten. Jag kan inte finna, att ett sådant anslag föreligger. Det är inte fråga om att göra något ingripande i näringsfriheten. Det är, såvitt jag förstår, endast fråga om att inom näringsfrihetens ram göra vissa avvägningar betingade inte minst av sociala skäl, sociala synpunkter, som herr Olofsson i Digernäs på ett övertygande sätt nyss givit uttryck åt. Det är ju i alla fall på det sättet, att lagstiftningen måste anpassa sig efter rådande förhållanden och taga hänsyn därtill. En lag är intet för evigt bestående verk. Den måste som allt annat av människor skapat rätta sig efter utvecklingen och taga intryck därav. Vad i övrigt näringsfrihetsförordningen beträffar, företagas av riksdagen och Kungl. Maj:t i annan ordning åtgärder, som nog skulle kunna kallas för ingripanden i näringsfriheten. Herr Wohlin har en gång på ett ganska träffande sätt skildrat den situationen, då han yttrade — om jag erinrar mig rätt — att man här i landet får inskränka näringsfriheten så mycket man vill, bara man inte rör vid näringsfrihetsförordningen. På den vägen har man gått mycket långt här i landet under senare år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Holmström väckta motionen.

Herr **Nilsson** i Antnäs: Herr talman! Den här handeln genom postorderaffärer har gripit omkring sig ganska starkt åtminstone på somliga platser i landet. Så är förhållandet på den plats, jag bäst känner till. Ursprungligen var jag emot detta och ville bekämpa denna handel, detta sätt att gå till väga för att skaffa sig de nyttigheter man kunde få genom densamma. Men jag kom i konflikt med verkligheten, det måste jag erkänna, ty man har visat mig — och det kan visas vilken dag och stund som helst — att folk köper en hel del präktiga och reella saker till väsentligt billigare pris genom dessa postorderaffärer, än de kunna få från ortens handlande. Det är ett faktum, och det är det faktum, som gör, att jag inte kan biträda motionärernas yrkande i detta fall. Jag unnar visserligen hantverkare och handlande att leva, men här måste jag fråga mig: Vilket är till större nytta för en större allmänhet? Mitt ställningstagande i detta fall har jag måst låta bli beroende därpå. Hur ställer det sig med gagnet eller nyttan för den stora köpande allmänheten? Jag måste då finna, att den köpande allmänheten har i mycket stor utsträckning en fördel av att den kan få en hel del förnödenheter till billigare pris, och, jag säger det ännu en gång, till väsentligt billigare pris. Här måste den bofasta handeln söka inrätta sig så, att den kan upptaga konkurrensen med dessa postorderaffärer, ty eljest kunna vi inte få slut därpå. Man säger här, att man köper varor, som man inte får se, sekunda varor till billigt pris. Ja det kan hända, att sådant förekommer. Men i stort sett är det inte sant. Ty vore så förhållandet, skulle inte dessa postorderaffärer kunna existera. De skulle då dö av sig själva. Inte låter allmänheten lura sig gång efter annan att rekvidrera varor från en avlägsen plats för att gång på gång bli lurad, därför ha dessa postorderaffärer utvecklats på sådant sätt som de gjort. Detta visar att allmänheten inte har blivit så lurad, som man vill göra gällande. Herr Holmström talade om de skadeverkningar detta åstadkommit. Ja, det kan väl hända, att det åstadkommit vissa skadliga verkningar för en del affärsmän, handlande och dylika. Det är möjligt. Men den stora allmänheten har faktiskt — såvitt jag känner till förhållandena — haft nytta av dessa postorderaffärer.

Ang. katalog- och postorderaffärerna m. m. (Forts.)

Man säger, att det inte är meningen att taga död på denna handel, utan meningen är att få ordnade förhållanden. Mig förefaller det, som om meningen vore, om motionärernas krav ginge igenom, att göra slut på denna postorderhandel och infoga dessa varor i den vanliga köpenskapen, varigenom vi skulle få betala dem dyrare än nu. Den allmänna handeln måste inrätta sig efter förhållandena och sälja till billigare priser. Annars komma dessa postorderaffärer att gå sin gång hädanefter som hittills. Det är alldeles klart, att om de, som köpa och konsumera dessa varor gång på gång skulle bli lurade, skulle, som sagt, hela denna handel stanna av sig själv. Det säger sig självt.

Jag har velat framföra dessa synpunkter som en erfarenhet från min egen bygd. Det tycks vara mycket olika meningar om saken både i söder och norr. Jag säger ännu en gång, att jag har måst taga ställning till frågan med hänsyn till det gagn eller den skada, som därigenom kan beredas den stora breda allmänheten ute i Sveriges bygder.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmström: Herr talman! Trogen mitt uttalande, att jag inte skall bidra att förlänga debatten, skall jag fatta mig mycket kort även denna gång. Jag har emellertid fått en direkt fråga av herr Petersson i Lerbäcksbbyn, varför Boråstrakten vore särskilt utpekad i motionen. Jag vill erinra om, att jag i mitt första anförande — och även i mitt senare — påpekat, att hemindustrien härvidlag inte spelar någon roll utan omfattar endast omkring 5 % av hela denna postorderverksamhet. Det gäller, som jag sade, huvudsakligen den textila storindustriens alster, inhemska och utländska, och även dessa ledas från Borås ut i landet postordervägen.

Herr Olsson i Mellerud talade om — jag vill säga det, då jag nu i alla fall har ordet — att det här gäller en betydande förvärvsverksamhet för vissa orter. Ja, det gäller en ofantligt betydande förvärvsverksamhet för befolkningen i hela det övriga landet också!

Med anledning av herr Olssons i Mellerud tal om näringsfriheten, vill jag säga, att kammaren har alldeles nyss beslutat utredning om kompetensvillkor för hantverkare, sedan bland andra herr Olsson i Mellerud tillstyrkt förslag härom i utskottet. Jag vill erinra om den saken. Detta är väl också på sätt och vis ett ingrepp i näringsfriheten, att inte vem som helst får etablera sig som hantverkare. Där är herr Olsson i Mellerud inne på samma tankegång, som ligger till grund för motionärernas förslag i denna nu föreliggande fråga. Här gäller det också att rädda en viss grupp.

Vidare vill jag, herr talman, säga, att denna debatt visat, att saken väl ändå varit förtjänt av remiss från första lagutskottet till de organisationer, som sitta inne med kompetens på detta område, en remiss, som dock icke kommit till stånd, vilket jag i mitt första anförande beklagade. Debatten har kanske t. o. m. visat, att det inte vore ur vägen att föranstalta om utredning i enlighet med motionens yrkande.

Herr Weijne: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att talmannen vill ha slut på denna debatt, och därför skall jag fatta mig mycket kort. Här har talats om, att denna affärsverksamhet skulle ha vissa socialt skadliga verkningar. Men jag tror, att man har kommit till det resultatet, att det område, där affärsverksamheten är skadlig ur sociala synpunkter, är avbetalningshandels område. Där begärde riksdagen för åtskilliga år sedan en utredning, och efter åtskilliga om och men har man fått vissa ändringar i lagstiftningen, som göra, att det nu är bättre på detta område.

Hur man än vrider och vänder på saken, kan jag inte komma ifrån, att vad

Ang. katalog- och postorderaffärerna m. m. (Forts.)

motionärerna avse är att mellan två konkurrerande former av varudistribution söka hämma den ena, som uppvuxit under naturliga betingelser och obestriddligen fyllt ett behov. Herrarna få sedan kalla det vad herrarna vilja. Såvitt jag förstår, är det ett ingripande i näringslivet, och något dylikt bör inte förekomma, om det inte kunnat åberopas starkare skäl därför.

Här har man kommit med den invändningen, att det bara är fråga om en utredning. Emellanåt får man emellertid i tidningar och tal höra, att regeringen sätter i gång den ena utredningen efter den andra. Och man har fått begära tilläggsanslag under flera huvudtitlar, därför att utredningarna kosta så mycket. Man bör nog betänka sig, innan riksdagen begär en utredning, som inte kan starkt motiveras.

Herr **Olsson** i Mellerud: Endast ett par ord, herr talman! Jag har inte i likhet med herr Holmström slagit mig till riddare för näringslivets frihet. Jag är anhängare av ingripanden på detta område, när det påfordras. Men jag anser, att sådant skall ske med urskillning.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Herr Weijne är en varm vän av näringslivets frihet, och han är emot en lagstiftning, som kunde vara ägnad att på ett område, där det finnes två med varandra konkurrerande former av affärsverksamhet, gynna den ena på den andras bekostnad. Jag vill erinra herr Weijne och kammarens övriga ledamöter därom, att vi inom kort ha att behandla ett sådant ärende, där det just gäller ett dylikt motsatsförhållande, nämligen den kungl. propositionen om förstatligande av arbetsförmedlingen i landet. Här består sedan många år tillbaka ett konkurrensförhållande mellan statlig och enskild verksamhet, som tett sig så, att den enskilda verksamheten har förstått att på detta område mycket väl hävda sig i konkurrensen. Nu skall den dock förbjudas. Jag har tillåtit mig att väcka en motion med hemställan om avslag på denna proposition, och jag antar och hoppas, att herr Weijne som den stora vän han är av näringsfriheten hjälper mig att få igenom min motion.

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Jag hade inte begärt ordet, om inte herr Holmström gjort sig till talesman för mitt eget län, när han gjorde gällande, att det särskilt i Kopparbergs län skulle finnas starkt intresse för åtgärder i den riktning motionärerna föreslagit. För min del har jag svårt att fatta, att det skulle ligga till så, och det med hänsyn därtill, att inom vissa delar av det län, jag representerar, ha vi ganska stor tillverkning av olika artiklar. Jag vill då särskilt nämna en sådan ort som Malung. Där försigår en mycket stor tillverkning av skinnvaror, vilka i stor utsträckning tillverkas i hemmen, alltså på samma sätt som det, enligt vad här framhållits, sker i Boråsorten. Dessa varor skickas vanligen ut som paketgods till de olika delarna av landet. Jag har alltså velat med dessa korta ord inlägga en gensaga mot herr Holmström, när han framhåller, att det särskilt inom Kopparbergs län skulle finnas så stort intresse för genomförande av en sådan åtgärd, som föreslås i motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lithander**: Herr talman! Endast ett par ord. Om man anser, att allt är bra på detta område, vet jag inte, vad man har emot en utredning, ty därigenom kommer då att konstateras, att allt är bra. Men förhållandet är på detta område, som på många andra, att allt inte är bra som det är. Jag kan inte följa herr Nilsson i Antnäs, när han säger, att det är bättre att köpa en

Ang. katalog- och postorderaffärerna m. m. (Forts.)

vara obesedd än en vara, som man kan få se och bedöma. Det måtte vara ont om köpmän i de orterna, eftersom varorna inte komma ned till låga priser, men annars är konkurrens ett korrektiv inom all handel. Det är visserligen ej herr Nilssons i Antnäs syn på saken, men många anse, att en utredning är nyttig och önskvärd. Följden skulle eljest för många orter i landet kunna bli, att affärlivet överfördes från de bofasta köpmännen, som bidraga med kommunalskatter där de bo, till större centra i riket. För dessa större kommuner skulle det vara bra, men inte vore det bra för befolkningen i olika orter att bli av med sina förutvarande skattebetalare, vilket skulle bli följden.

Till sist vill jag säga, att det ingalunda är meningen att komma hemindustrien till livs. Tvärtom. Den är föremål för allmänt intresse från de bofasta köpmännens sida i hela vårt land.

Herr Månsson: Herr talman! Jag vill erinra om den kampanj, som från vissa håll först i många år mot de monopol, som hota den fria näringsverksamheten. Bara den saken borde kunna bringa klarhet i debatten ganska snart. Nu kommer man från *samma* håll och *kräver monopol* på minuthandeln i bygderna och vill köra bort alla andra. Det var detta jag ville erinra om. Herr Lithander kan inte vara okunnig om, att just varuförmedlingen är en *tjänarsyssla* och inte en härsarsyssla. När inte producenterna av varor kunna direkt byta med varandra, bör det vara en hjälpverksamhet åt producenterna, att en enskild person eller en sammanslutning förmedlar detta varuutbyte. Men det innebär inte, att dessa skola sätta sig på sina höga hästar och säga, att vi behärska varorna och taga betalt för dem så mycket vi vilja och hindra alla andra att deltaga i detta arbete. Jag ber herr Lithander titta litet på Nationernas förbunds statistik och på det väldiga gapet mellan världspriserna på varubörserna och minuthandelspriserna å andra sidan och vidare se på summan av depositioner i bankerna o. s. v. I ett land, ja flera i Central-europa, såsom Österrike och Ungern i våra dagar, där flöda bankerna över av pengar. Är det bönderna, som inte kunna sälja något, eller är det arbetarna, som nästan svälta ihjäl, som samla dessa pengar? Nej, det är de som ha monopol på varuutbytet, som dränka bankerna med sina depositioner. Jag tror man får lov att ställa ordningen i denna verksamhet något så när tillrätta.

För övrigt leva vi i en kristid. I alla kristider har det varit så, att handeln varit en reservtillgång för människorna att kunna försörja sig på. Vid varje kris vi haft i Norden, har handeln dragit till sig massor av människor, som sökt leva för dagen genom sådan verksamhet då intet annat stått till buds. Så var det när träladömet avskaffades; trälarna blevo handlande i de nya städerna. Men slutligen klagade man över att det blev så mycket folk, som drev handel, och de efter monopol strävande handlarna i Norges städer satte in alla sina krafter för att stävja detta. De lyckades stävja det så, att man visserligen gjorde handeln fri för alla, men den, som inte hade en viss summa kontanta pengar, tre mark silver, fick ej driva handel. En liknande historia var det under sturetiden. Då var det också en kristid, där det kapitalistiska samhället störtade samman, om också inte fullt så hastigt som 1929, men något liknande var det. Även då gjordes det ansatser från borgarna och Hansan att behålla monopol på handeln. Men även andra måste tjäna en slant, och då var handeln den sista resursen för alla dem, som utan den skulle ha svultit ihjäl. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Ang. visst
tillägg till 18 §
näringsfri-
hetsförord-
ningen.

Härefter förelåg till avgörande första lagutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av väckt motion med förslag om visst tillägg till 18 § näringsfrihetsförordningen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 221, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Jacobsson m. fl.* föreslagit, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla att uti 18 § av förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet måtte införas ett tillägg av följande innehåll:

»Den, som utan tillstånd bedrivit försäljning, varom i 9 § 3 mom. sägs, vare tillika skyldig att utgiva den avgift, som skolat utgå för försäljningen, därest tillstånd meddelats.»

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av berörda hemställan yttrade:

Herr Jacobsson: Herr talman! I detta utskottsutlåtande hemställas om avslag på en av mig och ett par kamrater väckt motion. I denna motion påtalas, att vår nuvarande näringsfrihetsförordning innehåller vissa oegentligheter av den art, att de icke borde få förekomma, och motionen påvisar, hurusom med en mycket enkel lagändring dessa oegentligheter skulle kunna undanröjas.

Jämlikt gällande näringsfrihetsförordning åligger det handelsidkare, som önskar anordna auktion eller s. k. realisation på plats utom den ort, där han anmält sig för idkande av handel, att söka tillstånd till sådan försäljning hos överståthållarämbetet, resp. Konungens befallningshavande och att för detta tillstånd erlägga en avgift av mellan 25 och 500 kronor, en avgift som tillfaller den kommun, inom vilken auktionen, resp. realisationen är avsedd att äga rum. Denna föreskrift är ju helt välgrundad. Men hur går det, om vederbörande anordnar en sådan försäljning på främmande ort utan att först begära tillstånd och erlägga avgift? Jo, då bryter han mot näringsfrihetsförordningen och skall därför åtalas och dömas till dagsböter. Det är allt. Han skall icke dömas att utgiva den avgift, som han genom underlåtenhet att utverka tillstånd undandragit sig, utan han har endast att böta för själva underlåtenheten att begära detta tillstånd.

Här uppstå nu följande tre olägenheter. Emedan de utdömda böterna i detta fall tillfalla kronan och allmänna åklagaren, får vederbörande kommun icke ens till någon del den intäkt av försäljningen, som rätteligen borde tillkomma den. Och för det andra, emedan detta bötesbeloppets storlek vid den straffskala, som här tillämpas, är beroende av den brottsliges förmögenhetsförhållanden, kommer detta belopp att oftast understiga den tillståndsavgift, som bort uttagas. Och ett sådant förhållande är ju ingalunda ägnat att verka avskräckande. För det tredje uppstår för enskild man möjligheten att genom uraktlåtenhet att ställa sig gällande lag till efterrättelse bereda sig själv ekonomisk vinning utan att på något sätt kunna nås av lagens arm, hur avsiktligt hans brott än är. Det föreligger här en lucka i lagstiftningen, som på ett enkelt sätt skulle kunna fyllas med — såsom vi föreslagit i motionen — ett tillägg till 18 § i näringsfrihetsförordningen av följande korta lydelse: »Den, som utan tillstånd bedrivit försäljning, varom i 9 § 3 mom. sägs, vare tillika skyldig att utgiva den avgift, som skolat utgå för försäljningen, därest tillstånd meddelats.»

Nu säger första lagutskottet nej till detta förslag och motiverar detta därmed, att dessa realisationer icke längre äro av någon större ekonomisk be-

Ang. visst tillägg till 18 § näringsfrihetsförordningen. (Forts.) tydelse och att vederbörande kommun icke tillskyndas någon avsevärd olägenhet genom att ifrågavarande avgift i ett eller annat fall uteblir. Jag skulle mot detta resonemang vilja genmäla, att dessa realisationer väl knappast någonsin ha varit av någon större ekonomisk betydelse, men även om de nu förekomma i ringare utsträckning än tidigare — något som lagutskottet ingalunda utrett — lär det icke få vara realisationernas antal utan deras förekomst överbud taget, som måste vara avgörande för denna frågas bedömning. Efter som utskottet tidigare anfört, att motionärernas anmärkning är riktig, så innebär detta avstyrkande helt enkelt, att utskottet anser, att det är brottens antal, som skall vara avgörande vid strävandet att få en lag effektiv. Det är särskilt ur juridisk synpunkt överraskande, och jag antar, att det icke är rådligt att slå in på den vägen.

ICke heller torde man kunna säga, att dessa avgifters uteblivande någonsin medfört några olägenheter för vederbörande kommun. Det rör sig här om inkomster, som icke kunnat tagas i beräkning vid budgetens uppgörande. De äro icke väntade och deras uteblivande kan icke medföra några avsevärda olägenheter. Vi ha icke heller talat om några avsevärda olägenheter för vederbörande kommun utan endast pekat på hur lätt det är att undanhålla en kommun den avgift, som rätteligen enligt lagens mening borde tillkomma den.

Av utskottets utlåtande får man den uppfattningen, att det är icke så rasande viktigt, att vederbörande realisationsanordnare alltid får vidkännas den avgift lagen stipulerar och att det icke är så noga med att den summa, som kan uttagas domstolsvägen, alltid kommer den mottagare till del, som lagstiftningen avser.

Utskottet anser vidare, att det straff i form av dagsböter, som kan utdömas, utgör tillräcklig repression mot dem, som bryta mot lagstiftningen, men redan i den därpå följande bisatsen vederlägger utskottet sig självt genom att säga, att dagsbotens belopp understundom måste sättas lågt i jämförelse med den icke erlagda avgiften. Om bötesstraffet sålunda sättes lägre än avgiften, måste jag fråga: vari ligger då repressionens tillräcklighet?

Det måste anses förvånansvärt, att utskottet icke har observerat själva kardinalpunkten i frågan, som består däri, att en enskild man genom att nonchalerat lagens bestämmelser kan bereda sig ekonomisk vinning. Av detta utlåtande att döma har lagutskottet icke observerat detta minst sagt betänkliga förhållande, som skulle kunna undanröjas genom detta enkla lilla tillägg till lagen, som vi i vår motion föreslagit. Då jag sålunda, herr talman, anser, att lagutskottet alltför lättvindigt behandlat det spörsmål vi berört i vår motion, och då jag kan rikta samma anmärkning vid detta tillfälle, som framställdes av herr Holmström vid behandlingen av utlåtandet nr 29, eller att detta ärende icke har varit på remiss till vederbörande sakkunniga organisationer, och då jag sålunda, herr talman, anser, att lagutskottet icke har ägnat saken tillbörlig uppmärksamhet, ber jag att få yrka återremiss till utskottet av förevarande utlåtande.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Detta lilla ärende kan icke föranleda mig att yttra mera än några få ord. Det är två skäl, som varit bestämmande för utskottets avstyrkande, ett formellt och ett reellt. Det formella skälet är, att utskottet i regel icke inlåter sig på att skriva lagtext på grundval av en enskild motion. Att skriva lagtext anser man vara en så allvarlig sak, att man i regel icke inlåter sig därpå.

Det reella skälet är, att den realisation, varom man talar, i regel försäljning av konkurslager, numera, enligt vad från sakkunnigt håll blivit upplyst, i regel försiggår på annat sätt än tidigare. Det har upplysts som sagt, att för-

Ang. visst tillägg till 18 § näringsfrihetsförordningen. (Forts.)
säljning från konkurslager numera oftast går till så, att det överlåtes åt en affär på platsen att försälja dessa varor. Om detta är riktigt — något som utskottet icke haft anledning betvivla — så innebär det, att kommunerna på resp. platser genom den deklarationsskyldighet, som finnes för enskilda affärsmän, får den skatt, som uppkommit på affären.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lithander: Herr talman! Det yrkande, som motionärerna gjort, förefaller mig så rimligt och klokt — nämligen att om någon har uraktlåtit att göra anmälan om en auktion eller realisation, för vilken avgift skall erläggas, så skall han, om detta påtalas, erlägga den avgift, som han skulle erlagt, om han fått tillstånd — att jag i motsats till utskottets ärade talesman icke kan finna det riktigt, att riksdagen med stöd av formella skäl underlåter att rätta till detta.

Vad sedan sakskalet beträffar, så uppges det, att det numera icke förekommer dylika realisationer. Det är nog en sanning med stor modifikation. De förekomma, och motionärerna begära endast, att i de fall, då de förekomma, lagen skall tillämpas. Det är mycket önskvärt, att så sker, och jag är rädd för att så nu icke alltid är fallet. Motionärerna sikta till att få en avgift uttagen även hos dem, som uraktlåta att ställa sig gällande lag till efterrättelse. Motionärerna ha fullkomligt rätt, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Jacobsson: Herr talman! Vad beträffar herr Olssons i Mellerud anförande om det formella skälet, ber jag att få instämma med herr Lithander.

Sedan vidhöll herr Olsson i Mellerud, att dessa försäljningars antal numera skulle vara så ringa, att vi av den anledningen icke behövde befatta oss med bristfälligheterna i lagen. Som jag tidigare sagt, kan jag inte instämma i denna synpunkt, som ju innebär, att brottens antal skall vara bestämmande för lagens effektivitet. Både dessa försäljningar och dessa brott mot näringsfrihetsförordningen förekomma alltjämt, och det har, herr Olsson i Mellerud, ej kunnat förnekas, att det förekommer sådana saker i större utsträckning än vad representanten för lagutskottet sagt sig tro. Jag har, sedan lagutskottets utlåtande över denna motion blivit bekant, fått mottaga en mängd uttalanden, vari man uttalat stor förvåning över att lagutskottet gått emot en så rimlig begäran, och i ett par av dessa brev har man talat om, i vilken stor utsträckning de på vissa platser förekomma. Det har sålunda sagts, att bara i en enda socken har det under år 1934 förekommit icke mindre än 24 sådana här försäljningar, och att det i tre andra socknar förekommit ett tiotal i vardera. I socknen med 24 försäljningar hade något tillstånd icke begärts, och då följde åtal, varav följden blev, att det utdömdes 40 dagsböter à 3 kronor eller tillhopa 120 kronor för 24 försäljningar. Nu tror jag inte, att vederbörande skulle ha sluppit undan med en så låg avgift som 120 kronor, om han sökt tillstånd och erlagt vederbörlig avgift. Jag är också övertygad om att icke herr Olsson i Mellerud tror på den saken, och då kan herr Olsson i Mellerud icke förneka, att vederbörande genom uraktlåtenheten att begära tillstånd berett sig ekonomisk vinning. Det borde icke ha varit så svårt för första lagutskottet av avfatta lagtexten för att fylla denna lucka, och jag frågar verkligen vad det är för lagutskott, som icke vågar sig på att göra ett tillägg till lagen.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Det reella skälet för utskottets avstyrkande är som sagt, att försäljningar numera ske på annat sätt än tidigare och att därför undanröjts de olägenheter motionärerna pekat på, vilket står

Ang. visst tillägg till 18 § näringsfrihetsförordningen. (Forts.)
 oemotsagt. Det skall icke bestridas, att här finnes en lucka i lagen, som tidigare möjligen haft någon betydelse, men det är bra förmädet att begära en lagändring för varje liten sak man kan hitta på. Det brukar gå till så, att man samlar mindre, icke överhängande saker tills det blir ett knippe av förslag till lagändringar, varefter lagen underkastas revision. Det är dessa synpunkter lagutskottet lagt på saken, och det är alltså icke något negligierande av den sakfråga det här gäller.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde först i propositioner angående det därunder gjorda yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Därefter blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Slutligen föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av väckt motion angående åtgärder mot användande av automatapparater för handel med sötsaker och dylikt; och anförde därvid:

Ang. automatapparater för handel med sötsaker o. d.

Herr Hansson i Vännäsby: Herr talman! Då jag här framfört den motion, som ligger till grund för föreliggande utskottsutlåtande, ber jag att få säga några ord. Jag har i min motion påpekat, att dessa utomhusautomater numera förekomma i stor utsträckning över hela vårt land såväl i större som mindre samhällen, och jag har också påtalat den omständigheten, att dessa automater inbjuda och förleda, särskilt vår ungdom, till att på oärligt sätt åtkomma de varor, som dessa automater föra, och således leda in dem på brottets bana. Då man efterforskar, huruvida det finns bestämmelser, som begränsa rätten att utsätta en dylik automat, så visar det sig, att detta icke varit föremål för några reglerande åtgärder från riksdagens sida, och jag har därför i min motion tillåtit mig hemställa, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära författningsändringar, som antingen förhindrade eller försvårade bruket av automatapparater så att de ej längre frestade till oärlighet, eller vissa restriktioner med avseende å utsättande av sådana automater. Det är troligt, att om man till denna motion kunnat föga någon statistik, utvisande i vilken omfattning övergrepp förekommo, skulle utskottet visat större förståelse för saken, men förhållandena ligga på detta område nu så till, att det är i stort sett omöjligt att få fram någon statistik. De övergrepp, som förekomma, utföras i regel av barn i folkskolestadiet och ungdom upp i 18-årsåldern. Vad gäller dessa barn på folkskolestadiet förhåller det sig så, att när anmälan inkommer om något övergrepp, går den till barnavårdsnämnden, som behandlar densamma, och i regel blir det då blott en varning för vederbörande, och därmed får saken bero. Då det gäller svårare fall, särskilt sådana, som utföras av barn i åldern 16 till 18 år, kan det i vissa fall hända, att vederbörande blir åtalad vid underrätten; men då dessa mål vanligen stanna med villkorlig dom, har man ingen bättre ledning av någon statistik på detta område.

Förhållandena äro i alla fall icke så bra, såsom det nu är. Jag har också i min motion vågat påstå, att de faror, som dessa automater innebära, ha en sådan betydelse, att det måste anses nödvändigt att få några restriktioner beträffande rätten att utsätta sådana, så att de icke kunna förleda till oärlighet

Ang. automatapparater för handel med sötsaker o. d. (Forts.)

på sätt, som skett. Vid efterforskning i riksdagsbiblioteket, huruvida denna fråga varit före inom riksdagen förut, har man icke kunnat finna annat än att den varit föremål för Kungl. Maj:ts beaktande så tidigt som år 1929, då dåvarande statsrådet och chefen för socialdepartementet uppdrog åt kommerskollegium att verkställa utredning på detta område. Jag ber att till stöd för vad jag anfört i min motion få återropa ett par rader från detta statsrådsprotokoll: »Automaterna äro ägnade att motverka den uppväxande ungdomens fostran till sparsamhet och uppammar tvärtom ett konstlat behov av de varor, som finnas däri, och hava i ett icke ringa antal fall föranlett till brottsliga handlingar.» Jag har därav funnit ett visst stöd för att framföra min motion och har därför tagit mig friheten att göra det. I motionen har jag icke begärt något vidlyftigt lagförslag utan endast hemställt om en begränsning i bruket av automater. Tidigare förefunnos dessa automater i huvudsak vid statens järnvägars stationer, tydligen avsedda att i första hand betjäna den resande allmänheten. Tidigare kunde det kanske också sägas förefinnas ett behov härav, men numera har det ju utvecklats så, att å de personförande tågen alltid finnas försäljare, som sälja just sådana varor, som det härvidlag är fråga om. Något större behov av dylika automater å stationerna föreligger därför numera icke heller.

Utvecklingen har emellertid numera gått därhän, att automater blivit uppsatta överallt. Riskerna äro icke så stora i de större städerna och å mera välupplysta platser, men i småstäder och stadsliknande samhällen inbjuda dessa automater i mycket större omfattning till öarlighet än på större platser. Jag kan från min egen hemort anföra exempel på hur det gått till. Barn ha där försökt använda falska slantar för att få automaten att ge ifrån sig sina varor, och har detta icke lyckats, har man tagit en kniv eller en sten, lindat in den i en näsduk eller något annat föremål och sedan tryckt in rutan för att komma åt innehållet i automaten. I den underrätt, som jag har äran tillhöra, förekom helt nyligen ett mål, där några ynglingar från en statsunderstödd anstalt för ungdom gått till väga på just detta sätt.

Jag har därför för min del ansett, att det verkligen förelegat skäl att föra denna fråga på tal i riksdagen, och jag måste säga, att jag är något förvånad över att utskottet icke beaktat de synpunkter, som jag har lagt fram. Det är ju också andra omständigheter, som i detta sammanhang förtjäna beaktande. De varor, som tillhandahållas i dessa automater, säljas ju som regel också i varje konditori eller kafé, vilka hållas öppna till sent på kvällen. Där kan man alltså utan svårighet få precis samma varor, som finnas i dylika automater utomhus. Jag kan därför icke heller finna, att det egentligen finns någon anledning till att sådana automater skola behöva finnas.

En annan sak, som man också i detta fall bör taga hänsyn till är, att den ungdom, som det här gäller, i regel icke har mycket slantar att förfoga över. Dessa automater förleda emellertid vederbörande till att göra av med dem, så länge de räcka, och när begäret efter sötsaker blir alltför starkt, går man sedan till väga på det sätt, som jag nyss beskrev.

Utskottet har som sagt icke velat beakta de av mig framförda synpunkterna, ehuru utskottet i viss mån erkänner motionens syfte, och har därför ansett, att motionen icke bör föranleda till någon åtgärd. Jag har för min del haft den synen på denna sak, att det verkligen är av betydelse, att man tillser, att det uppväxande släktet skall skyddas för att av obetänksamhet och alldeles i onödan ge sig på dessa automater. För utskottet har däremot den ekonomiska synpunkten varit den viktigaste. Utskottet har anfört, att frågan har rätt stor kommersiell betydelse och att automathandeln icke bör förhindras, därför att den innebär en möjlighet för handlande att konkurrera med

Ang. automatapparater för handel med sötsaker o. d. (Forts.)
kioskhandeln. Dessa synpunkter äro kanske värdefulla och riktiga, men för min del kan jag icke finna annat än att omsorgen om det uppväxande släktet är av större betydelse.

Som frågan ligger, torde det knappast vara skäl att ställa något yrkande. Jag har därför intet yrkande, herr talman.

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 14.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *Brännström* i Skellefteå och *Sandberg*, nr 543, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 215, angående anslag till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen samt anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden;

herr *Holmgren*:

nr 544, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 193, angående vissa anslag för budgetåret 1935/1936 till det militära pensionsväsendet; och
nr 545, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 192, med förslag till militärt tjänstepensionsreglemente m. m.; samt

herr *Sefve m. fl.*, nr 546, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 174, angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts två särskilda propositioner angående tilläggspension åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 29, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension åt riksbyggnadernas arkitekt Aron Johansson;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i lärarinnornas pensionsanstalt för vissa övningslärarinnor vid kommunala flickskolor; och

nr 31, i anledning av väckt motion angående utredning om en betryggande reglering i lag av firmateckning för sparbank.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Sefve</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 29 mars,
› <i>Nilsson</i> i Karlstad	› 4 › › › 1 april,
› <i>Hedlund</i> i Häste	› 8 › › › 29 mars,
› <i>Olsson</i> i Blädinge	› 2 › › › 29 ›
› <i>Ekman</i>	› 4 › › › 30 ›

herr <i>Jonsson</i> i Haverö	under 4 dagar fr. o. m. den 30 mars,
› <i>Elmroth</i>	› den 28 mars,
› <i>Nilsson</i> i Hörby	› 5 dagar fr. o. m. den 29 mars,
› <i>Frankenberg</i>	› 3 › › › 28 ›
› <i>Mattsson</i>	› 4 › › › 30 ›
› <i>Nilsson</i> i Göteborg	› 7 › › › 28 ›
› <i>Pettersson</i> i Dahl	› 5 › › › 28 ›
› <i>Laurén</i>	› 3 › › › 28 › och
› <i>Erlander</i>	› 4 › › › 28 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.31 e. m.

In fidem.
Per Cronvall.